

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка

Історичний факультет
Кафедра всесвітньої історії та релігієзнавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПІВДЕННІЙ КОРЕЇ (1950-ті - ПОЧ. ХХІ СТ.)

Освітньо-професійна програма
014.03 Середня освіта (Історія та правознавство)

Студентки групи СОП-44
Малюкіної Вікторії Олександрівни

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат історичних наук, доцент
Федорів Ірина Олегівна

РЕЦЕНЗЕНТ:
доктор історичних наук, професор
Грубінко Андрій Васильович

Робота захищена з оцінкою:

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

АНОТАЦІЯ

Малюкіна В.О. Демократичні трансформації в Південній Кореї (1950-ті – поч. ХХІ ст.). Бакалаврська робота. Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. 2026. Тернопіль. 69 с.

Бакалаврська робота відображає здобутки із дослідження процесу демократизації у Республіці Корея від часів встановлення авторитарних режимів у 1950-х роках до затвердження ліберальних режимів на початку ХХІ століття. У дослідженні на основі зарубіжної історіографії та джерельної бази охарактеризовано передумови та початкові етапи державотворення у Південній Кореї в умовах складної геополітичної ситуації в регіоні; висвітлено специфіку авторитарних режимів, зокрема таких лідерів як Лі Сін Ман, Пак Чон Хі та Чон Ду Хван; окреслено перехід до демократичного правління у 1987 р.; розглянуто процес консолідації демократії та її інституційного оформлення впродовж 1990-х-початку 2000-х рр. Проаналізовано значення корейського досвіду в контексті світових трансформаційних процесів.

Ключові слова: Республіка Корея, авторитаризм, демократизація, трансформація, громадянське суспільство, інституція, національна консолідація.

ANNOTATION

Maliukina V. O. Democratic Transformations in South Korea (1950 – early 21st century). Bachelor's thesis. Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Ternopil. 2026. 69 p.

The thesis examines the democratization of the Republic of Korea from the authoritarian regimes of the 1950s to the consolidation of liberal democracy in the early twenty-first century. Based on foreign historiography and primary sources, the study analyzes the prerequisites of South Korean state-building under complex geopolitical conditions, the nature of authoritarian rule under Syngman Rhee, Park Chung-hee, and Chun Doo-hwan, and the role of democratic movements in overcoming dictatorship. The transition to democratic governance in 1987, the institutional consolidation of democracy in the 1990s–2000s, and the significance of the South Korean experience within global transformational processes are also addressed.

Keywords: Republic of Korea, democratization, authoritarianism, civil society, dictator, institution, consolidation.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Історіографія, джерельна база та методологія дослідження.....	8
1.1. Історіографія та стан наукової розробки проблеми.	8
1.2. Характеристика джерельної бази дослідження	15
1.3. Методологічні засади дослідження	18
РОЗДІЛ 2. Політична модернізація Південної Кореї у 1950-1980-ті рр: між авторитаризмом і демократією	20
2.1. Політичний курс Лі Сін Мана та передумови формування авторитарної системи	20
2.2. Епоха Пак Чжон Хі: модернізація«згори» та обмеження демократичних свобод.....	27
2.3. Роль опозиційного руху та студентських протестів у боротьбі за демократію.....	35
РОЗДІЛ 3. Інституційне становлення та розвиток ліберально-демократичної моделі в Республіці Корея.....	40
3.1. Перехід до прямої демократії: Конституційна реформа 1987 року, президенство Ро Де У	40
3.2. Політика Кім Де Чжуна та Но Му Хьона: утвердження ліберальних цінностей	47
3.3. Виклики та досягнення південнокорейської демократії на сучасному етапі	56
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

Актуальність дослідження. Друга половина XX ст. стала періодом радикальних політичних перетворень, що докорінно змінюють ландшафт сучасних демократичних перетворень. Одним із найбільш динамічних та яскравих прикладів таких процесів є Республіка Корея. Досвід країни є унікальним, оскільки саме ця держава за лічені десятиліття пройшла шлях від спустошеної війною провінції аграрного типу, жорсткого режиму авторитарних діячів до однієї зі світових демократичних республік світу та досягла неабияких економічних звершень.

На сучасному етапі дослідження демократичних трансформацій у Південній Кореї набуває вагомого значення. Це можна обґрунтувати тим, що перш за все, досвід Республіки Корея дозволяє проаналізувати перехід від диктатури до моделі лібералізму в умовах постійної загрози зі сторони зовнішніх ворогів. Також, варто зазначити, що корейський досвід «економічного дива», що відбувався паралельно з політичною модернізацією, є надзвичайно цінним для держав, котрі перебувають у процесі реформування та пошуку власної ідентичності в світі глобальних змін. Цей досвід є важливим, власне, і для самої України, яка також змушена захищати власне право на існування у складних геополітичних обставинах, вивчення південнокорейського шляху є не лише академічним завданням, а й практичною необхідністю.

Варто зауважити, що незважаючи на значний інтерес до Східної Азії, питання еволюції Республіки Корея в джерелах українських науковців висвітлено не повністю. Хоча окремі аспекти зображувались у роботах вітчизняних науковців, але цілісне бачення трансформацій досі відсутнє. Більшість досліджень, зокрема, праця В.Седнева «КНР в системі міжнародних відносин», В.Капітоненка «Міжнародні конфлікти», де Корея розглядається як «дві воюючі сторони», акцентують увагу саме на конфлікті двох частин однієї країни – Північної та Південної Кореї. Відповідно, це залишає поза увагою саму динаміку боротьби корейського суспільства за громадянські права та свободи. Саме це

зумовлює потребу в деталізованому дослідженні, яке б охопило період від завершення Корейської війни до консолідації демократії на початку XXI ст.

Мета і завдання праці. Виходячи з актуальності дослідження, ставимо за мету: дослідити процес становлення та розвитку демократичних інститутів у Південній Кореї у 1950-х рр. – на початку XXI ст., визначити внутрішні і зовнішні чинники демократизації, здійснити аналіз політичних реформ та суспільно-політичних рухів у трансформації державного устрою країни.

Для досягнення поставленої мети та повноцінного розкриття логіки дослідження, необхідно розв'язати наступні **завдання**:

- проаналізувати та систематизувати історіографію проблеми та джерельну базу дослідження;
- з'ясувати причини формування авторитарного режиму в країні за правління Лі Сін Мана, виявити передумови, що призвели до його кризи;
- проаналізувати специфіку модернізації в епоху Пак Чжон Хі, розкривши при цьому суперечливий зв'язок між економічним прогресом та обмеженням демократичних свобод;
- дослідити еволюцію руху опозиції, дослідивши при цьому вплив студентських протестів та повстання Кванджу 1980 р. на подальшу демократизацію країни;
- висвітлити значення Конституційної реформи 1987 р. як ключового моменту переходу до прямої демократії;
- оцінити внесок адміністрацій Кім Де Чжуна та Но Му Хьона у процес утвердження ліберальних цінностей та захисту прав громадян;
- охарактеризувати сучасний стан та виклики для південнокорейської демократії.

Об'єктом дослідження є політична система Республіки Корея у другій половині XX – на початку XXI ст.

Предметом дослідження є трансформаційні процеси в інститутах влади та механізми переходу від авторитарного режиму до демократичного устрою в Південній Кореї.

Хронологічні рамки роботи охоплюють період з 1950-х рр. – період після Корейської війни, що заклала фундамент політичного розколу – до першого десятиліття XXI ст., коли відбулась остаточна консолідація демократичних інститутів та стабілізація цивільного контролю над владою.

Територіальні рамки дослідження обмежуються територією Республіки Корея (південна частина Корейського півострова), а саме на кордоні 38-ї паралелі (демаркаційної лінії), що власне перебуває під суверенітетом Республіки Кореї. Варто вказати, що історично Корея тривалий час існувала як єдиний політичний та культурний простір, після розколу країни 1945 року та завершення Корейської війни (1950-1953 рр.), розвиток обох частин півострова пішов протилежними шляхами. У даній роботі увага зосереджується саме на внутрішньому просторі Південної Кореї, де відбувались ключові трансформаційні процеси (віл Сеула – як політичного центру до провінційних міст, зокрема Кванджу), що стали осередками масових політичних рухів.

Методологічна основа праці ґрунтується на принципах історизму, об'єктивності та системного підходу. Принцип історизму дозволив розглянути демократичні зміни в їхній динаміці та зв'язок з конкретними історичними обставинами холодної війни. Варто зауважати, що було застосовано певний комплекс методів, а саме: проблемно-хронологічний (для висвітлення етапів модернізації), порівняльно-історичний (для аналізу політичних режимів) та метод системного аналізу суспільних процесів.

Теоретичне значення праці полягає в безпосередній систематизації знань про специфіку східноазійської моделі демократії. Матеріали та висновки з проведеного дослідження дозволяють по-новому поглянути на взаємозв'язок між економічним прогресом та політичною лібералізацією в умовах постколоніального розвитку. Окреслені в роботі етапи боротьби корейського суспільства за власні права, сприяють кращому розумінню закономірностей демократизації, що також мають вагоме значення для сучасних країн, які перебувають у стані переходу від авторитаризму до демократичного устрою. Крім

того, теоретичні розробки роботи можуть бути використані при підготовці лекційних курсів з всесвітньої історії новітнього часу.

Практична цінність виконаного дослідження визначається можливістю впровадження результатів роботи в освітній процес загальноосвітніх навчальних закладів. Зібраний та систематизований матеріал щодо етапів демократизації Республіки Корея може бути використаний при викладанні курсу “Всесвітня історія” в 11-му класі (тема “Держави Азії, Африки та Латинської Америки”). Зокрема, результати наукової роботи допоможуть глибше розкрити зміст таких понять, як “економічне диво”, “авторитаризм”, та “демократичний транзит” на конкретних заявлених історичних прикладах. Матеріали дослідження також можуть бути використані для створення посібників, презентацій та проведення заходів, спрямованих на порівняльний аналіз моделей модернізації країн Сходу, порівняно з Україною.

Апробація дослідження – основні положення та висновки кваліфікаційної роботи викладені на обговорені на III Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції “Актуальні проблеми історичної науки та освіти у дослідженнях молодих науковців” (5 травня 2026 р., м.Тернопіль), тези подані до друку для публікації у збірнику матеріалів.

Структура роботи підпорядкована логіці дослідження і складається зі вступу, трьох розділів та списку використаних джерел (59 позицій).

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукової розробки проблеми.

Процеси демократизації в Республіці Корея пройшли складний еволюційний процес від трансформації самого корейського суспільства до зміною глобальної політичної системи і положення в світовому значенні. Складність і багатоаспектність переходу від авторитарних методів управління до інтегрованої демократії призвела до появи важливого масиву досліджень, які слід класифікувати за підходами та приналежністю до наукових шкіл. Історіографію проблеми розглядається за проблемно-хронологічним підходом, виокремлено дві основні групи: зарубіжна та українська історіографія.

Зарубіжна історіографія. Західні політичні розробки внесли вагомий внесок у вивченні корейського питання. У другій половині XX століття домінував підхід, оснований на теорії модернізації. Фундаментальною працею стосовно цього підходу стає праця Грегорі Гендерсона «Корея: політика вихору» (Korea: The Politics of the Vortex) [13]. Автор цієї збірки наукових досліджень висуває тезу про те, що надмірна зосередженість та відсутність проміжкових інститутів соціального характеру утворюють явище, де спостерігається політична боротьба саме навколо центру влади, що значним чином перешкоджало формуванню певного демократичного плюралізму. Також, варто звернути увагу, на ще одну вагомую роботу «Місце Кореї під сонцем» Брюса Камінгса [19]. У цій роботі, на відміну, від робіт попередників, Камінгс висвітлює тезу соціальних цін «економічного дива» з наголосом на тому, що демократія – не подарунок для еліти, а результат довгої боротьби та супротиву зі сторони студентства.

Щодо місця корейських питань в історіографічних роботах японських дослідників, видатними дослідниками в цьому питанні є Харукі Вада та Кімура Кан [41]. Незважаючи на складний історичний бекграунд у відносинах між Сеулом і Токіо, в японських джерелах значним чином висвітлена тема політичної

ситуації Південної Кореї, як їх близького азійського сусіда. Ці вчені, перш за все, фокусуються на правових аспектах постколоніального розвитку. У їхніх працях детально аналізується, як Республіка Корея намагалася подолати правову спадщину колоніального періоду, одночасно запозичуючи японські моделі адміністративного управління. Для досліджень це є важливо, адже дозволяє зрозуміти «подвійну ситуацію» корейського політичного дискурсу 1950-х років: з однієї сторони це прагнення до незалежності, з іншої це вимушене використання старої системи бюрократії. Значна частина фундаментальних праць провідних японських корієзнавців (наприклад, Кімура Кан) публікується або перекладається англійською мовою в межах спільних проектів із університетами США та Великої Британії. Це дозволяє нам залучати до наукового обігу результати найсучасніших японських досліджень, які стосуються правової спадщини колоніального періоду та її впливу на ранню демократизацію 1950-х років. Однак, значна частина юридичних документів та матеріалів з архіву залишається доступними лише японською мовою. Саме в межах дослідження доводиться опиратись на незначні добірки англійських перекладів, зокрема це є монографія Кімура Кан «Тягар минулого: Проблеми історичного сприйняття в японо-корейських відносинах» [41], де проаналізовано, як правові акти минулих колоній впливають на сучасну політику Кореї.

Варто відзначити місце ще однієї частини західноєвропейських збірок, стосовно корейського питання, а саме, праці польських науковців. Саме вони характеризуються глибоким вивченням питання системних трансформацій устрою Південної Кореї, проф. Марцелі Бурдельський у наукових роботах, зокрема у «System polityczny Republiki Korei» [9; 57] здійснює детальний огляд реформ інституційного ладу, проводить аналіз зростання партійної системи і утворення виборчого законодавства. Саме цей підхід дозволяє розглядати так звану «політичну поведінку еліт» тогочасного корейського суспільства.

Вагоме значення мають роботи польського дослідника Вальдемара Дзяка «Republika Korei: Marzenie o demokracji». Вальдемар Дзяк є відомим польським політологом, професором, доктором наук і один із провідних європейських

експертів з питань Східної Азії (особливо Корейського півострова) та комуністичних систем. Саме в його працях ми можемо простежувати десятилітнє вивчення політичних систем КНДР та Південної Кореї, що тісно пов'язано зі специфікою наукової роботи. Серед його наукових доробок, доцільно виокремити книгу «Republika Korei. Zarys rewolucji systemu politycznego» [23], в цій книзі детально описано перехід від авторитаризму на чолі з Пак Чон Хи до демократичного ладу.

Щодо сучасного корейського погляду зсередини, однією з фундаментальних праць є праця проф. Чхве Чан Джіп «Democracy After Democratization» [17], де порушене дискусійне питання завершеності демократизації через залишковий вплив «чеболів» (олігархічних структур), і цей аналіз є винятковим, адже дозволяє уникнути ідеалізування корейського досвіду та виокремити певні недоліки. Саме цей дослідник аналізує, чому після формального встановлення демократичних процедур у 1987 р. корейське суспільство все ще стикається з кризою представництва та домінуванням консервативних еліт. Також вагомими є розвідки Джоан Е. Чо (зокрема, праця 2024 року «Seeds of Mobilization») [14], де авторка за допомогою новітніх методів аналізу даних доводить, що підвалини майбутньої демократії закладалися ще в надрах авторитарного режиму через розвиток освіти та інфраструктури.

Значну частину історіографії складають роботи американських науковців. Одним із них є Ларрі Даймонд та його книга «Developing Democracy: Toward Consolidation» (Розвиток демократії: На шляху до консолідації) [20]. В цій книзі розписано теорію консолідації - демократія стала стабільною, Даймонд застосовує приклад Сеула як ілюстрації того, чому важливо мати незалежний суд та вільні ЗМІ, щоб демократія не повернулася до стану диктатури. «Consolidating the Third Wave Democracies» («Консолідація демократій третьої хвилі») [20]. - збірник, де Даймонд порівнює Південну Корею з країнами Східної Європи та Латинської Америки. В цьому збірнику основний акцент уваги зроблений на унікальності корейського досвіду, в якому лібералізм будувався в умовах постійної загрози

воєнних конфліктів, що відповідно вимагало особливої міцності та порядку щодо правових інституцій.

Незважаючи на значну кількість публікацій, питання еволюції політичного дискурсу саме в контексті правознавчого аналізу 1950-х років та їхнього впливу на сучасність потребує подальшого уточнення. Більшість дослідників розглядає етап політичного формування 1950-х до наших часів виключно крізь призму авторитаризму президента Лі Сін Мана. Також, слід підкреслити, що існує певний дисбаланс в сучасній історіографії. Зокрема, період «Шостої республіки» (1980 р. – сучасність) відображено в працях детально, чого не скажеш про період правового регулювання ранніх процесів демократичних принципів, цей аспект висвітлено не зовсім змістовно. Окрім того, у науковому дискурсі існує нестача аналізу впливу правових стандартів інших країн на формування системи суду в Південній Кореї у повоєнний період часу. Багато дослідників звертають увагу на політичні інтриги, залишаючи поза оглядом еволюцію нормативно – правових актів, які регулювали права людини та виборчий процес у складний період Корейської війни, а згодом і під час розколу країна на Північ і Південь. Це зумовлює необхідність систематизації наявних знань та вивчення нових аспектів взаємодії влади і суспільства в межах дипломної роботи. Певна кількість малодосліджених аспектів зумовлює необхідність не просто переказати історичні події того часу, а проаналізувати їх через ґрунтовне дослідження правознавчого аналізу, заповнюючи прогалини в розумінні системи політичних напрямків Сеулу.

Вітчизняна історіографія. Вітчизняний доробок зосереджений переважно на аналізі «корейського дива». Досвід Республіки Корея оглядається як приклад для країн, що проходять певні реформування своїх політичних систем. Вагомий внесок мають дослідження вчених-сходознавців, які розглядають вплив течії конфуціанства на політичну культуру Південної Кореї. Прикладом є роботи з історії країн Далекого Сходу В. Седнєва, також окрему групу становлять праці, які характеризують проблематику безпеки на Корейському півострові, де політика Півдня є основним чинником стабільності регіону і недопущення конфліктів у поглядах між Півднем та Північчю. Таким чином, сучасна історіографія відійшла

від сприйняття демократизації Південної Кореї як побічного продукту економічного зростання. Натомість увага акцентується на синергії інституційних реформ, тиску громадянського суспільства та ролі видатних політичних лідерів, таких як Кім Де Чжун [36]. Проаналізувавши специфічний процес утворення держави Республіки Корея, варто винести концепцію так званої «стиснутої демократії». В порівнянні з Західною Європою, де інститути демократії та правова культура в сучасності розглядаються на загальних засадах, саме суспільство Південної Кореї здійснило перехід у коротких хронологічних рамках. Політичний дискурс країни перебуває у постійному стані стрімкої динаміки та трансформувань, традиційні методи управління, притаманні європейським державам, стикались з опором радикалізації модерних явищ. З цього можна зробити висновок, що корейський досвід є унікальним, де адаптація до стрімкого економічного зростання пройшла доволі швидкими темпами, з одночасним формуванням нових стандартів свободи громадян.

Також, провівши аналіз історичних праць, варто виокремити аналіз теорії політичної системи Сеула, де простежується вивчення синтезу ліберально-демократичних думок, в поєднанні з глибоко вкоріненими традиціями конфуціанства. В історико-правовому контексті Кореї демократія не стала простою копією західних зразків. Натомість, ми маємо змогу спостерігати формування особливої моделі, де повага до державної ієрархії та суспільного порядку поєднується з активною боротьбою за виборче право та прозорість влади. Цей неабиякий дуалізм визначається характером політичного спрямування Азії в другій половині XX століття, роблячи процес налагодження демократичного становища значно автентичним. Досліджуючи передумови демократичних змін, слід наголосити, що трансформація політичного ладу не була виключно ініціативою «згори». Величезну роль у формуванні правової держави відіграв постійний тиск з боку громадянського суспільства, зокрема студентських рухів, інтелектуальних еліт та професійних спілок. Саме через численні соціальні конфлікти та мирні протести відбувалося поступове розширення правового поля та обмеження авторитарних повноважень виконавчої влади. Це підтверджує тезу

про те, що демократія в Кореї була виборена в ході тривалого діалогу між народом та державною машиною, що є ключовим для розуміння сучасного устрою країни.

Узагальнюючи теоретичні дослідження, окрему увагу варто приділити для ролі військового апарату в Сеулі. В різних історичних етапах, армія виступала не лише інструментом оборони, а також модернізатором та потужним учасником політичних ситуацій. Зокрема, у 1960-1970-х роках завдяки військовому керівництву, було запроваджено низку законодавчих реформ. Саме ці реформи призвели до жорсткої централізації керування державою і відповідно утворюється явище бюрократичного авторитаризму. Важливо усвідомити, що саме в таку систему було закладено основні чинники для стрімкого економічного зростання в майбутньому, що згодом стане каталізатором для демократичних вимог.

Щодо відчизняних праць, варто зазначити, що більшість наших науковців мають інші сфери інтересів, і далеко не кожен піднімає питання саме Республіки Корея. Тим не менш, такий підхід є дещо обмеженим, з точки зору, геополітичної ситуації. Це можна аргументувати тим, що виклики нашої держави в сучасності схожі з викликами Південної Кореї в минулому. По-перше, не можна ігнорувати той факт, що історичні та політичні ситуації України та Південної Кореї мають глибоку типологічну схожість. Обидві країни протягом десятиліть перебували під впливом потужних тоталітарних систем, пережили болючі періоди розколу націй та змушені будувати демократію в умовах постійної зовнішньої загрози з боку мілітаризованих сусідів. Аналіз того, як Сеул зміг трансформувати жорсткий авторитарний режим у стабільну правову державу, не втративши при цьому національної стійкості, має для України не лише теоретичне, а й практичне значення. По-друге, у вітчизняній юридичній науці спостерігається значна нестача досліджень, які б дали змогу аналізувати «кореєський шлях» як модель успішних реформацій держави. Більшість праць обмежуються інформаційними здобутками узагальненого характеру, зокрема дуже часто висвітлюється тема «Диво на річці Хан», тоді як політична система, еволюція судової системи та встановлення громадянських прав не висвітлюється в достатній кількості робіт.

Це створює потребу в додаткових дослідженнях та аналізі корейського питання для адаптації певних механізмів в реаліях сучасних українських викликів.

Підсумувавши все вищесказане, варто сказати, що звернення до цієї теми зумовлене необхідністю розширення горизонтів української політико-правової думки. Також, варто приділити увагу державам зі схожими проблемами, адже досвід Південної Кореї є надзвичайно цінним і демонструє, що навіть у найскладніших геополітичних умовах, через поступові та систематизовані правові нововведення, активізацію громадянського суспільства, цілком можливо побудувати консолідовану демократію.

Важливим є те, що ігнорування саме «корейського кейсу» збіднює політичний дискурс України. В той час, як європейські країни проходили шлях до демократії в умовах відносної безпеки та за підтримки ЄС, Південна Корея будувала правову державу, маючи під боком серйозного ворога. Саме тому недооцінка та незацікавленість їхнім досвідом є стратегічною помилкою для українських правознавців, адже корейська модель якимось чином може надати відповіді на ті питання, з викликами яких вже довший час стикається саме українське суспільство.

Таким чином, подолання недооцінки азійського вектору є не лише питанням розширення кругозору окремих дослідників, а стратегічною необхідністю для вітчизняної науки. Вивчення еволюції Сеула дозволяє українським фахівцям вийти за межі звичних шаблонів і побачити, що успішна демократична трансформація можлива навіть за найнесприятливіших геополітичних обставин. Наше дослідження покликане частково нівелювати цю прогалину, акцентуючи увагу на тих аспектах корейського правотворення, які можуть стати корисним орієнтиром для майбутнього реформування політичної системи України.

1.2. Характеристика джерельної бази дослідження

Специфіка об'єкту та предмету дослідження вимагає звернення до аналізу джерел. Було залучено різні ресурси: від нормативно-правових актів до публіцистичних текстів, звітів та аналізів. Весь масив джерел можна класифікувати та окреслити наступним чином:

1. Нормативно-правові акти Республіки Корея.

Дослідження має історико-правовий зміст, отже ключові позиції займають конституційні акти країни. Перш за все, було детально вивчено текст Першої Конституції Республіки Корея 1948 року [Constitution of the Republic of Korea, 1948] [18]. Прийняття Конституції Республіки Корея 17 липня 1948 року стало не лише формальним актом проголошення незалежності, а й складним викликом для тогочасної правової думки Сеула. Слід наголосити, що цей документ створювався в умовах надзвичайного дефіциту часу та за відсутності глибоких традицій парламентаризму, що зумовило його специфічну структуру та певний еклектизм змісту. Також, варто відзначити, що Перша Конституція Республіки Корея стала результатом компромісу між декількома правовими моделями. Зокрема, було запозичено американську систему влади, з поділом на парламент і президентство. Це було зумовлено, тим що американська військова адміністрація США значним чином впливала на тогочасну ситуацію на Корейському півострові. З іншого боку, чітко простежується певна специфіка європейсько – континентальної системи (німецько-японський зразок), це значним чином виражено в певних структурах держапарату та управлінні адміністрації. Важливо уточнити, що значний інтерес наукового дослідження викликає саме декларування прав людини та громадянина Республіки Корея. З формальної точки зору, документ вмістив в собі фундаментальні засади лібералізму, як основного явища на південній частині Корейського півострова, зокрема це свобода слова, свобода віросповідання та зібрань. Таким чином, утворювався певний політичний дуалізм: суто на документі Корея уособлювала себе як демократично-ліберальна країна, за західним зразком. З іншої сторони, на практиці широкі повноваження президента, що закріплені були якраз таки в Конституції, створювали передумови для централізації влади.

2. Джерела міжнародно-юридичного характеру.

Якщо дивитись з тієї точки зору, що Корея формувалась у певних умовах протистояння світового біполяризму, а саме зіткнення інтересів США і СРСР, то варто взяти на опрацювання резолюції Генеральної Асамблеї ООН. Окремим наріжним каменем у джерельній базі та історико-правовому аналізі становлення Сеула є Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 195 (III), [56] прийнята 12 грудня 1948 року. Значущість цього документа для корейського політичного дискурсу важко переоцінити, оскільки він став міжнародно-правовим підтвердженням суверенітету новоствореної республіки. Перш за все, саме ця резолюція визнала уряд Південної Кореї єдиним узаконеним урядом на півострові. В тексті йдеться, що було проведено вільні вибори під наглядом Сеула та Тимчасової комісії ООН. Значним чином, саме вердикт ООН утворив Сеул як повноцінний суб'єкт на міжнародній арені, доки поряд на Півночі формувалась Корейська Народна Демократична Республіка, що була повною протилежністю статутам Республіки Корея. Саме тісна співпраця із США та ООН дала змогу Сеулу вийти з тіні міжнародної ізоляції, що стало наслідком саме для КНДР і стати повноцінним членом геополітики західного світа, і власне розпочати розбудову дипломатичних відносин з дружніми країнами.

3. Офіційні звіти та статистичні матеріали державних органів.

Ця група джерел сформована органами влади, зокрема, їх офіційні звіти, статистичні матеріали та доповіді з аналізом політичних інститутів Республіки Корея. Специфіка цієї групи зумовлена властивістю переходу від суто описового методу викладання історичних подій до об'єктивного кількісного та якісного аналізу політичних трансформацій. Було опрацьовано масив даних, що дозволив верифікувати ключові етапи демократичного транзиту через призму конкретних показників. Особливу цінність для дослідження мають матеріали Центральної виборчої комісії Республіки Корея (National Election Commission) [46]. Нами були проаналізовані статистичні звіти щодо результатів президентських та парламентських виборів, починаючи з установчих виборів 1948 року. Сюди включено дані про явку виборців на дільницях для голосування, відсоток голосів

за різні опозиції та динаміку симпатій щодо електrolіту в періоди правління Лі Сін Мана та Пак Чон Хі. Це надбання стало своєрідною емпіричною базою для визначення рівня легімізації тогочасної влади. Порівняння цих цифр із результатами виборів після 1987 року дозволило наочно продемонструвати процес реальної демократизації корейського суспільства та зростання політичної конкуренції.

Крім того, вагома частина інформації була почерпнута з публікацій Національного Статистичного Бюро Кореї (Statics Korea) [55]. Незважаючи на соціально-економічний характер цих даних, їх доцільно використовувати для історико-правових досліджень. В цих публікаціях розписано статистичні дані щодо рівня освіченості населення, урбанізації поселень та формування класу середнього прошарку суспільства в 1960-х – 1970-х роках. Це дало змогу розглянути правові реформи не як ізольовані акти, а як відповідь держави на об'єктивні зміни в структурі корейського суспільства. Також, для роботи було застосовано аналітичні матеріали та т.зв. «Білі книги» окремих міністерств [58]. В цих збірках подано саму реконструкцію процесу підготовки законодавчих актів та чітко простежується, як правові норми пройшли шлях від певних ідей до офіційних публікацій.

Використання офіційної статистики та звітів державних органів забезпечило нашому дослідженню необхідну точність та доказовість. Це дозволило уникнути суб'єктивізму в оцінці складних історичних періодів і представити трансформацію Кореї як системний процес, підкріплений офіційними фактами та верифікованими даними.

1.3. Методологічні засади дослідження.

Методологічна частина наукової роботи окреслена комплексним підходом, що сформований на основі загальнонаукових та спеціальних методів історичного і правового аналізу джерел. Обрання певної специфіки досліджень зумовлене декількома факторами, зокрема багатогранністю об'єкта дослідження – трансформації політичних структур Республіки Корея у другій половині XX – на

початку ХХІ століття. Ключове значення для отримання результатів досліджень мала така сукупність методів:

1. Історико-генетичний метод. Цей метод став фундаментальним для розгляду еволюції Республіки Корея як нової держави. Використання цього методу допомогло простежити витоки сучасних демократичних інститутів, починаючи з періоду проголошення Першої Республіки у 1948 р., згідно з Першою Конституцією, яка згадувалась у попередньому підрозділі. В дослідженні історичні факти вивчались не як розрізнені факти, а безперервний шлях, де кожна наступна епоха (від авторитарних режимів до демократичного транзиту) логічно впливала з попередньої.

2. Порівняльно-правовий (компаративний) метод. Цей метод використовувався для аналізу будівництва конституційних засад в Сеулі. Було проведене порівняння матеріалів з тексту Конституцій різних епох, зокрема 1948, 1960 та 1987 років. Саме це дозволило виявити динаміку змін у розподілі повноважень між гілками влади. Крім того, компаративний підхід дав змогу зіставити корейську модель «сильного президентства» із західними зразками ліберальної демократії, виокремивши її унікальні риси.

3. Системно-структурний метод. Даний метод допоміг розглянути політичні засади Південної Кореї як цілісної системи, що складається з пов'язаних елементів: державних інституцій, норм права, громадянської позиції. Відслідковувався порядок, як зміна одного елемента спричиняла трансформацію усієї політичної картини країни. Системно-структурний метод дозволив нам включити до аналізу не лише офіційні органи, а й «позасистемні» елементи – студентські рухи, релігійні організації та профспілки. Ми розглядали їх як активні компоненти системи, що здійснювали тиск на державні структури, змушуючи їх до трансформації та прийняття нових демократичних норм (зокрема, під час подій 1960 та 1987 років).

4. Метод історичної періодизації. З цього методу, було почерпнуто інформацію про основну кількість подій 1948–2000-х років, які були розділені на логічні етапи (Перша – Шоста республіки). Саме цей метод дозволив чітко

окреслити ключові ознаки політичних характеристик різних напрямків для окремих періодів, зрозуміти та простежити логіку переходу від жорсткого централізму до правового плюралізму.

5. Герменевтичний метод. Оскільки робота передбачає роботу з офіційними текстами (резолюції ООН, конституційні акти), цей метод допоміг нам розкрити не лише буквальний зміст правових норм, а й ті ідеологічні та політичні підтексти, які закладалися в них творцями корейської державності в умовах «холодної війни».

Наукова об'єктивність дослідження забезпечувалася принципом історизму, який вимагає розгляду будь-якого явища в його конкретних історичних обставинах. Таким чином, обрана методологічна база дозволила нам комплексно висвітлити проблему трансформації політичного курсу Південної Кореї, забезпечуючи поєднання юридичної точності та історичної глибини викладу.

РОЗДІЛ 2

ПОЛІТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ У 1950-1980-ті рр.: МІЖ АВТОРИТАРИЗМОМ І ДЕМОКРАТІЄЮ

2.1. Політичний курс Лі Сін Мана та передумови формування авторитарної системи.

Варто вказати, що утворення держави Республіки Корея, як такої, яка є відомою сьогодні, відбувалось у вкрай нестабільних умовах [19; 53]. У цьому контексті постать Лі Сін Мана, першого президента країни, стала визначальною для подальшого розвитку корейського суспільства [31]. Його правління заклало підвалини для специфічної політичної моделі, яка з часом трансформувалася в жорсткий авторитарний режим. Сам курс першого президента незалежної Республіки Корея – Лі Сін Мана був доволі неоднозначним. Його політичний курс сформувався спочатку від «жерованої демократії» аж до повного авторитаризму, де ключовою ціллю стало збереження особистої влади за будь-яку ціну. Після утворення Республіки Корея у 1948 році, Лі Сін Ман розгорнув діяльність, спрямовану на мінімізацію ролі парламенту (Національної асамблеї). Його курс базувався на принципі верховенства виконавчої влади. З погляду Лі Сін Мана, Конституція є «гнучкою». Яскравим прикладом цього є «Пусанський інцидент» (1952) [11; 19]. Цей інцидент, перш за все, стався через те, що нового президента Кореї було обрано під керівництвом Національна асамблея (парламент). До 1952 року підтримка Лі Сін Мана серед депутатів катастрофічно впала через економічні прорахунки влади та значним чином через корупцію. Опозиція, об'єднана в «Демократичну національну партію», готувалася обрати нового главу держави. Лі Сін Ман, розуміючи неминучість поразки в парламенті, вирішив радикально змінити «правила гри» – запровадити прямі всенародні вибори, розраховуючи на свою популярність серед сільського населення та потужний адмінресурс. Під час відкликання парламентом законопроекту президерна про внесення змін до Конституції, Лі Сін Ман вирішує діяти силою [19; 47].

25 травня 1952 року – було запроваджено воєнний стан, з офіційною версією саме для боротьби з комуністичними шпигунами [47]. В той час, депутати прямували автобусом до будівлі парламенту, саме для проведення чергового засідання. Це був спеціальний службовий автобус, адже на той час в Пусані через складну ситуацію в країні знаходилося багато біженців та військових. Військова поліція, з інтересів вищих сил, перехопила цей автобус і заблокувала військовими вантажівками [19; 31]. Депутатів, фактично, взяли в заручники і декілька годин тримали на спеці, це було зроблене для того, аби затримати опозицію. З юридичної точки зору, уряд оголосив про розкриття «великої комуністичної змови». Мовляв, ці депутати отримували гроші від північнокорейських агентів через посередників, щоб скинути законного президента. Десятьох найбільш активних опозиціонерів витягли з автобуса і кинули до в'язниці. Решту залякали настільки, що вони зрозуміли: наступного разу автобус може поїхати не до комендатури, а на розстріл [47]. Фактично, це стало незворотньою точкою в політиці Лі Сін Мана, він показав, що стоїть вище закону, а парламент – лише додаток до його дій. На вулицях Пусана почали з'являтися військові загони, так звані «молодіжні ліги», які стояли під парламентом, викрикаючи гасла: «Смерть зрадникам-депутатам!» та «Ми вимагаємо прямих виборів!». Це створювало ілюзію «народного гніву» проти законодавців. В умовах тотального залякування та під тиском багнетів, 4 липня 1952 р. було проголосовано за новий пакет із поправками. Ця процедура була абсолютно беззаконною: депутатів, що перебували під арештом, привели до зали засідань безпосередньо з в'язниці, голосування відбувалося шляхом вставання з місць (відкрите голосування), щоб кожен, хто проголосував «проти», міг бути негайно ідентифікований поліцією [18; 19]. У результаті було прийнято так звану «Витягнуту поправку», яка поєднувала вимоги президента про прямі вибори та вимоги опозиції про двопалатний парламент (який, до речі, так і не був створений за часів Лі Сін Мана). Усі вищесказані події призвели до руйнівних наслідків для новоствореної корейської демократії. Перш за все, в серпні 1952 року, Лі Сін Ман знов перемагає з відсотком 74 % голосів [46]. Це було надзвичайно дивним явищем, з точки зору,

політичного напрямку та його діяльності, але його перемога мала певні вагомі причини. Серед таких причин це є те, що Південна Корея – аграрна країна, де 80% населення працюють на полях [19; 53]. Для інтелігенції в містах він був диктатором, але для селян – символ незалежності від японських узурпаторів [31]. Також, однією з основних причин є те, що вибори проходили у воєнному стані, коли відбувалась активна фаза Корейської війни 1950–1953 років [48]. Якщо була критика особи та політики Лі Сін Мана, це означало автоматичну підтримку диктатора Кім Ір Сена, майбутнього керівника КНДР. Крім цього, відбувався поліцейський терор: Лі Сін Ман, наслідуючи деякі методи японської окупації, створив спеціальну поліцію, яка заходила до будинків місцевих жителів і ті змушували обирати його кандидатуру на виборах [19; 31]. Часто голосування було колективним. Староста села просто казав усім ставити печатку навпроти імені Лі Сін Мана, і ніхто не наважувався заперечити. Отже, перемога Лі Сін Мана у серпні 1952 року була забезпечена не через демократичне волевиявлення, а шляхом синергії трьох факторів: жорсткого адміністративно-поліцейського тиску, маніпуляції патріотичними почуттями під час війни та фізичного усунення конкурентів з політичного поля [5; 23].

Ще однією дуже важливою ознакою політики Лі Сін Мана стало те, що він не просто тримався за владу силою, він проводив свій авторитаризм як гілку ідеології в корейському суспільстві. Саме за його правління була просунута доктрина «Ільмін чуї» [8; 52], що дослівно перекладалась як «принцип одного народу». Ця ідеологія була створена шляхом об'єднання західного націоналізму, запозиченого із риторики США, з традиційними корейськими цінностями, щоб створити певний ідеологічний щит свого керівництва. Доктрина «Ільмін чуї» базувалась на чотирьох принципах [8; 52]. Перш за все, єдність походження: теза про те, що всі корейці це одна велика родина з кровним зв'язком. Єдність ідеології: Відмова від класової боротьби. Лі Сін Ман стверджував, що конфлікт між багатими та бідними (капіталізмом і комунізмом) руйнує націю зсередини [5]. Єдність мети: Відбудова країни та протистояння зовнішнім ворогам. Єдність лідерства: Ідея про те, що нації потрібен один сильний «батько» (символічно, що

сам Лі Сін Ман), щоб вести її через хаос війни. Значним чином, ця доктрина використовувалась Лі Сін Маном для того, щоб завоювати прихильність селян та звичайних робітників. Він заявляв, що всі корейці є рівними, незалежно від стану і всі корейці - єдиний цілісний народ однієї держави. Це було зручним способом ігнорувати реальні соціальні проблеми. Замість реформ він пропонував «духовне єднання». Будь-яка вимога підвищення зарплати чи земельної реформи прирівнювалась до пособництва комунізму [47]. Саме на основі доктрини «Ільмін чуї», була вибудована система терору поліцейськими звичайного населення та так званих «молодіжних ліг», які згадувались вище. Це вважалось священним обов'язком свідомого корейського громадянина, адже таким чином можна було боротись з найбільшою проблемою нації - комунізмом. Такі люди вважали, що діють в інтересах народу Республіки Корея, захищаючи його, хоча насправді це був свідомий терор проти тих, хто має голос [19; 23].

«Ільмін чуї» впливала на усі сфери життя людей, зокрема й на освіту, перетворюючи корейські школи на тогочасний майданчик для формування певної ідеології у державі [53]. Для початку, варто сказати, що навчальний процес передбачав сакралізацію фігури Лі Сін Мана, який подавався не просто як керівник держави, а як «батько нації» (Кукпу), чия ідеологія є визначальною для безпеки та процвітання Кореї. В умовах війни та ідеологічного притостояння з майбутньою КНДР, освіта звичайно ж базувалась на національному спротиву проти ворога. Комуністична ідеологія в шкільних підручниках зображувалася як «чужорідна отрута», що руйнує «єдиний народ» (Ільмін) [52]. Це виховувало в учнів нетерпимість до будь-якої альтернативної точки зору, яка маркувалася як «антинаціональна». Акцент освіти відзначався на дисципліні, порядку та беззаперечному підпорядкуванню авторитетам. Школа мала виховувати одиниці державної системи, що були ідеологічні укріплені в один єдиний моноліт.

З погляду педагогіки, такий підхід до «громадянської освіти» мав дещо деструктивний характер. Замість навчання, учні аналізували суспільно-політичні процеси країни, їх готували виконувати ролі пасивних виконавців, що в довгостроковій перспективі лише затримало процес демократизації країни. Школа

використовувалась для легітимізації авторитаризму, що відповідно призвело до певних перешкод при переході до демократичного ладу [23].

Якщо «Пусанський інцидент» 1952 року базувався на прямому фізичному тиску, то події 1954 року продемонстрували перехід до «математичного свавілля». Лі Сін Ман, прагнучи закріпити довічну владу, ініціював скасування конституційного обмеження – заборони обіймати посаду президента більше двох термінів поспіль [5; 19].

27 листопада 1954 року – відбулось голосування в Національній асамблеї, де розпочався масштабний політичний скандал. Цю подію назвали «поправкою з округленням», саме ця подія стала символом остаточної дискредитації систему парламенту в новоствореній Республіці Корея [5; 31]. В той час, 55 стаття Конституції обмежувала перебування на посаді президента (не більше двох термінів поспіль)[18]. Лі Сін Ман розумів, що його термін на посаді закінчується і вирішив ініціювати поправку до законодавства, яка дала б йому змогу балотуватись без жодних обмежень (фактично довічно). Саме тому для прийняття цієї поправки, йому необхідно було набрати необхідну кількість голосів, а саме підтримки двох третин від загального складу Національної асамблеї. Вітчизняний дослідник В. А. Рубель у своїх працях, аналізуючи політичну кризу 1954 року, акцентує увагу на абсурдності ситуації, коли для прийняття конституційних змін Лі Сін Ману забракло лише 0,33 голоса [5]. На той момент в асамблеї перебувало 203 депутата, дві третини становило рівно 135, 33 голоса. Саме за те, щоб внести поправку проголосували 135 депутатів, проти виступало 60 і утрималось семеро. Вердикт винесли такий: спікер наголосив на тому, що законопроект не проходить, адже 135 голосів не досягли потрібного порогу. Проте на наступний день уряд вдався до відкритого тиску, залучивши математиків-пристосуванців, які заявили: цифру 0,33 потрібно відкинути (округлити вниз), оскільки в не існує поняття 0,33 людини [19; 31]. Спікер змінив своє рішення і оголосив про ухвалення поправки. По суті, це стало уроком для усієї країни, усі дійшли до висновку, що закон пишеться так, як зручно президенту. Якщо ж математичні числа суперечать думкам влади, то потрібно змінити самі числа. Також, парламент перестав

формувався як незалежний орган законодавчої влади, адже депутати, які погодились на цей фарс, фактично визнали свою залежність від виконавчої гілки влади в країні. Цей епізод став антиприкладом цивільної освіти [18; 23]. Він показує, як важливо вчити молодь не лише процедурам (голосування), а й цінностям. Адже в Кореї 1954 року всі процедури були виконані, але суть демократії була вбита.

Вже після 1952 року, режим Лі Сін Мана перейшов під циклічного тиску до повноцінного знищення інакомислення в Республіці Корея[51]. Це був саме той період, коли його режим почав використовувати суди та спецпідрозділи для «зачистки» інформаційного поля корейців та для постановлення власних партійних систем [19; 23]. Після успішного «Пусанського інциденту» у 1952 році, адміністрація Лі Сін Мана дійшла до висновку, сила є значно ефективнішою за слова(парламентські дебати). Наступним етапом стало перетворення преси та опозицій на підконтрольні владі структури. Саме в той час преса, по суті, була єдиним джерелом інформації для пересічного корейця і саме з газет громадяни могли дізнатись про діяльність та її наслідки їх керівника Лі Сін Мана [8; 19]. Відповідно, утворювалась певна атмосфера страху та постійних залякувань, щоб люди втратили змогу говорити про незручні керівництву речі. Все розпочалось саме з журналістики: ті журналісти, які дозволяли собі критикувати уряд в статтях газет - відповідно були звинувачені у поширенні комуністичної пропаганди. Це була «універсальна червона картка», яка знімала будь-яку відповідальність з влади, адже влада»боролась» з комуністичним режимом [47].

Найпоказовішою подією стало закриття редакції газети «Кьонхян Сімун» у 1959 році [8]. Приводом для закриття стало випущення публікації, де значним чином відображалась критика адміністрації. Наслідком стає закриття одного з найпопулярніших видань в країні, що стало наочною демонстрацією, що свобода слова закінчується там, де розпочинається критика політики президента та його ближніх. Згодом, влада перейшла до закриття випусків газети «Тона Ільбо», ця газета була ледь не символом для країни, адже була найстарішою редакцією і однією з найвпливовіших. Поліція неодноразово конфісковувала цілі випуски

газети ще в друкарні, якщо там містилася критика «Пусанського інциденту» чи махінацій під час виборів. Редакторів «Тона Ільбо» навіть відправляли за ґрати по звинуваченню у сприянні ворожої пропаганди, що створювало певний ефект самоцензури – інші видання боялись написати лишнє слово, бачивши долю своїх колег.

Закон про національну безпеку (National Security Law) [18; 47], ухвалений у першій редакції ще 1 грудня 1948 року, став фундаментом, на якому Лі Сін Ман побудував свою вертикаль влади. Для початку, цей закон формулювався як тимчасовий спосіб боротьби з комунізмом після повстання на острові Чеджу [19]. Але завдяки цьому повстанню, Лі Сін Ман виробив імунітет проти заколотів і зрозумів, яким чином потрібно придушувати своїх непокірних громадян [31]. Особливим чином, цей закон відзначився тим, що в ньому була відсутня постанова про чіткі терміни, що таке «антидержавна діяльність» [47]. Таким чином, влада могла використовувати будь-які незручні для себе висловлювання, як загрозу державності Республіки Корея. Будь-яка критика корупції в уряді чи економічних прорахунків Лі Сін Мана прирівнювалася до допомоги Пхеньяну. Людина могла бути заарештована лише за співчуття або хвалу будь-яких ідей, які хоча б віддалено нагадували соціалістичні чи прогресивні реформи [19; 47].

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що трансформація політичного курсу Лі Сін Мана від ідеї «керованої демократії» до встановлення персоналістичного диктаторського режиму була не випадковим відхиленням, а системним процесом. Використання таких механізмів, як інституційне насилля («Пусанський інцидент») [11; 19], маніпуляція математичними та правовими нормами («Sa-sa-o-ip») [5; 23; 31], впровадження ідеологічних доктрин («Ільмін чуї») [8; 52] та репресивного законодавства (Закон про національну безпеку) [47], створило умови, за яких будь-яка легальна політична конкуренція стала неможливою. Саме для освіти, ця діяльність мала доволі негативне значення, адже школа не формувала в майбутнього покоління критичне мислення та національну позицію, а була перетворена на плацдарм для зростання пасивних виконавців. Таким чином, новостворена Республіка Корея демонструє класичний

приклад, як формальні демократичні засади було зруйновано через відсутність формованої правової культури в громадян.

2.2. Епоха Пак Чжон Хі: модернізація «згори» та обмеження демократичних свобод.

У 1960 р. відбулось повалення режиму Лі Сін Мана, відповідно корейці чекали на покращення політичної ситуації. У Кореї почався період, який історики називають Другою республікою [8; 11]. Ю Бо Сон став президентом, Чан Мьон став прем'єр-міністром (і фактично мав більше влади, бо Корея тоді перейшла на парламентську форму правління). Ю Бо Сон був представником «старої опозиції», інтелектом і демократом. Але проблема була в тому, що він і Чан Мьон постійно сперечалися між собою. Поки вони з'ясовували стосунки, в країні панував хаос: ціни росли, мітинги не припинялися, а армія дивилася на це все з огидою [19; 31]. Сам переворот почався вночі, близько 3500 морпіхів та парашутистів увійшли до Сеулу [8; 51]. В той момент, майбутній правитель Пак Чжон Хі перебував на мосту через річку Хан. Саме тоді сталось зіткнення військових та поліції і Чжон Хі наказав не здаватись, незважаючи ні на що. Військові вийшли з гаслом: «Спочатку хліб, потім демократія», адже голодна людина - невільна людина [23]. Стається суттєвий конфлікт між економічним станом населення та політичним напрямком авторитарного режиму Сін Мана.

Під час сутичок було захоплено радіостанцію і прозвучало оголошення про введення надзвичайного стану, утворюється новий орган влади. Було запроваджено комендантську годину, заборонені будь-які зібрання людей (навіть весілля чи похорони, лише за дозволу), під контроль взяли усі аеропорти та порти. Під час перевороту, Ю Бо Сон поведився дивним чином: замість того, щоб взяти під контроль силу армії, він сказав фразу «Нарешті це сталося». Він настільки розчарувався в безладі власного уряду, що спочатку сприйняв військових як силу, що «наведе порядок». Він навіть залишився на посаді президента ще на рік після перевороту, поки Пак Чжон Хі готував ґрунт для свого одноосібного правління. Це дало перевороту таку собі «напівлегальність» [31]. Отже, військовий виступ 16

травня був спрямований проти керівництва Ю Бо Сона та Чан Мьона, які виявились неспроможними стабілізувати ситуацію в країні після Лі Сі Мана.[31; 51]. Успіх перевороту базувався на дисциплінованій армії, Пак Чжон Хі зміг об'єднати військовослужбовців під своїм керівництвом [19; 23]. Старі генерали (часів Лі Сін Мана) сиділи на своїх місцях і не давали рости молодим офіцерам. Полковники та підполковники (як-от Пак і його оточення) були краще освічені (багато хто вчився в США), але не мали кар'єрного майбутнього. Уряд Чан Мьона планував скоротити чисельність армії та провести «чистку» корумпованих офіцерів [31; 51]. Військові зрозуміли: або вони захоплять владу зараз, або їх просто викинуть на вулицю. Також, обіцянка замінити «політичні чвари» на реальне економічне зростання залишила відлуння в думках збіднілого населення, яке було голодним та дуже бідним, як вже згадувалось вище. В 1961 р. Корея була чи ненайбіднішою країною світу, коли Пак Чжон Хі почав давати реальні обіцянки і створювати робочі місця, корейці зрозуміли, що їх становище має змогу покращитись [19; 53]. Однак, найголовнішим фактором стало те, що на той час, не так багато років пройшло від періоду Корейської війни. Усі ще досі пам'ятали жахи бомбардувань, сутичок, розділені родини та кровопролиття. Коли 16 травня 1961 року танки почали наступати на Сеул, дехто навіть думав, що напала Північна Корея [48]. Саме цей страх дав гальмування національного опору, адже ніхто не хотів, щоб війна повторилась знову. Фактично, військовий переворот став інструментом переходу країни до «держави розвитку», де авторитарна легітимність Пака була обміняна на суспільну згоду щодо пріоритетності економічного зростання над громадянськими свободами.

В травні 1961 утворюється новий орган влади - Державний комітет національної перебудови [8; 31]. Пак Чжон Хі очолив цей комітет, хоча ще й не був президентом, але таким чином було утворено перший повноцінний орган влади. Він став керувати країною, по суті, одноосібно і утворив комітет з 30 офіцерів. Саме ці офіцери замінили собою Парламент і Кабінет Міністрів. За перші кілька місяців ДКНР видав сотні декретів. Вони не чекали на обговорення, наказ видавався і мав бути виконаний до вечора. Це створило образ «ефективної

влади». Перші дні керування Пака були символічними: розпущено парламент, було скасовано усі політичні страйки та партії, але найцікавішим стало те, що Пак Чжон Хі змусив вийти на вулиці тисячі соціально небезпечних елементів суспільства (бандити, корумповані чиновники) та прибирати сміття після перевороту, будувати дороги і обладнати нормальні умови на вулицях міст [19; 23]. Було арештовано близько 13 тисяч осіб за один тиждень, навіть було таке, що цих людей змушували марширувати вулицями Республіки Корея і вимовляти гасло «Я паразит своєї нації». Це миттєво підняло авторитет Пак Чжон Хі як керівника, адже він одразу розпочав діяти, а не лише давав пусті обіцянки, армія знову стала поважною структурою для суспільства, адже Пак сам був військовим [8; 19]. Варто згадати про те, що більшість селян мали борги під шалені відсотки у місцевих багатіїв. Саме ДКНР видав декрет про мораторій на селянські борги, навіть взявши на себе частину виплат. Це був продуманий та стратегічний хід Пака, адже він знав, що містяни завжди його критикуватимуть і підкупити їх буде не просто, тому варто почати з селян, які ще й були численнішими [19; 51]. Однак, паралельно з позитивними моментами політики Пак Чжон Хі були й доволі негативні. Зокрема, розпочалась жорстка цензура: було ліквідовано понад 1000 журналів і газет, які вважались недостатньо патріотичними. Будь-яка політична діяльність, крім проурядової, прирівнювалася до допомоги комуністам [8; 19]. Закон про національну безпеку доповнили таким чином, що будь-яка критика ДКНР трактувалась як державна зрада.

Пак Чжон хі приходить до влади через бунт офіцерів [51]. Кандидатів було багато, існували інші доволі впливові люди, зокрема військові генерали, які претендували на місце президента. Саме для цього утворюється управління розвідки – Корейське центральне розвідувальне управління. Прототипом цього управління стала американська модель розвідки, Пак Чжон Хі спеціально обирає назву, яка максимально схожа на назву в США [19; 23]. Однак, офіційною назвою цього департаменту була назва – Центральний департамент інформації. Слово «інформація» тут малось на увазі не як збірник важливих даних, а саме збір компромату на недоброчесних корейських громадян [8; 23]. Також, на відміну від

американського ЦРУ, яке офіційно не має права діяти всередині своєї країни, корейське КЦРУ було насамперед органом внутрішнього контролю. Сама назва КЦРУ була способом політичного маскуванню, але насправді Пак Чжон Хі використовував міжнародновизнаний термін «розвідка», щоб легітимізувати орган, який де-факто виконував функції таємної політичної поліції (як Гестапо чи КДБ), але з акцентом на захист національної безпеки в умовах протистояння з Північчю [19; 23].

З часом, Пак Чжон Хі дійшов до думки, що ще один прошарок суспільства, який дуже недовголюблює звичайний народ це бізнесмени. Саме тоді за його керування, розпочався період полювання на «Паразитів нації» [8; 19]. Це був ефективний метод підтвердити своє право та місце народного лідера. В травні 1961 році військові арештовують більше 20 найвпливовіших людей тогочасної Республіки Корея [23]. Розпочався «Марш ганьби», їх кинули спочатку до в'язниці, а потім вивели на головну вулицю Сеула, де одягнули в білі роби, як символ каяття. На грудях у них був плакат з написом: «Я – корумпований бізнесмен, який висмоктував кров із нації» або «Я крав народні гроші». Військові змусили їх марширувати під наглядом солдатів. Це було справжнє шоу для бідних корейців, які роками дивилися, як ці люди розкошують [8].

Також, було введено закон, який змінив політичну ситуацію в країні. Це був закон «Про викорінення несправедливого багатства», згідно з яким будь-який капітал, отриманий незаконним шляхом, корупцією, хабарі є незаконним і підпадає під арешт [19; 47]. В цей список потрапив навіть засновник компанії Samsung - Лі Їон Чхоль, його було заарештовано при поверненні з Японії [19]. Їх звинуватили у привласненні допомоги з американської сторони і за несплату податків. Однак, це мало зворотні наслідки, Пак Чжон Хі розумів, що йому доведеться тоді арештувати майже всіх людей, які хоч якось причетні до бізнесу і допомагають підтримувати економіку Кореї. Саме тому він покликав ув'язнених до свого кабінету і запропонував їм угоду, що не конфіскує їх майно та відпустить на волю, але за умови, що вони будуть підпорядковуватись його ідеям введення бізнесу. Замість того, щоб просто забрати гроші в бюджет (де їх би знову

розікрали), він змусив їх інвестувати ці гроші в індустріалізацію [17; 23]. Так народилася система чеболів: бізнесмени залишилися власниками, але стали «солдатами» в економічній армії Пака. Також, окрім бізнесу Пак Чжон Хі зробив «чистку» у власному апараті влади, зокрема звільнив понад 17 тисяч чиновників за їх некомпетентність та корупцію, понад 2 тисячі офіцерів було відправлено у відставку, через зв'язки з попереднім режимом [19; 23]. Це дозволило Паку оновити кадри: він наставив молодих, амбітних технократів, які були віддані особисто йому. Кампанія з боротьби з корупцією 1961 року мала подвійне значення для політичного режиму Пак Чжон Хі [8]. По-перше, вона забезпечила хунті масову народну підтримку (популістська легітимність). По-друге, через арешти та подальші домовленості з великим капіталом Пак підпорядкував економічні еліти державним інтересам. Фактично, корупціонери не були знищені, вони були «перевиховані» та інтегровані в модель економічного дива як виконавці державної волі [23; 31].

1961 рік став роком «Шокової терапії», Пак Чжон Хі пройшовся не тільки по бізнесменах і пресі, але й почав зачистку старої політичної еліти, яка могла завадати його керуванню [19]. Перші 48 годин його правління включали в себе, перш за все, повне блокування їх рахунків, адже це була головна артерія цілісного організму старих політиків. Пак Чжон Хі розумів, що влада — це не лише танки на вулицях, а насамперед контроль над ресурсами. Якщо бізнесмени встигнуть вивезти капітал або підкупити частину армії, переворот захлинеється [19; 23]. Армія бере під свій конторль Центральний банк Кореї та всі приватні фінансові установи, вводиться повна заборона на зняття готівки та на будь-які перекази закордон. Фактично, гроші еліт потрапляють під повну заморозку і капітал країни стає не більше, ніж лише цифрами. Таким чином, Пак Чжон Хі миттєво зміг перетворити найвпливовіших людей країни на своїх заручників, по суті, навіть не захоплюючи їх фізично [8; 23]. Без доступу до грошей вони не могли найняти юристів, вилетіти з країни чи, що найважливіше, профінансувати контрпереворот серед тих офіцерів, які ще вагалися. Все це було зроблено по одній, але дуже вагомій причині: за керування Лі Сін Мана, бізнес і політика були одним цілим

(система «хабарі в обмін на ліцензії»). Заблокувавши рахунки, Пак показав, що старі «криші» у міністерствах більше не працюють. Він продемонстрував, що єдине джерело легітимності тепер він сам та його Комітет [19; 31]. «Ваші гроші - це не ваша власність, це національний ресурс, який ви вкрали», – так пояснив свої дії Пак Чжон Хі [19]. Це була ідеально спрогнозована та дієва ідеологія проти подальшої конфіскації майна та прибутків, також і для інвестицій. Крім цього, будь - яка втеча з країни була під загрозою вже фізичного арешту, адже було заблоковано усі аеропорти та порти в Республіці Корея [19; 23]. Фактично, своїми діями Пак Чжон Хі не тільки перекрив»повітря» у вигляді капіталу для еліт, а й єдині шляхи для того, аби покинути країну з нагробованими грошима. Превентивне блокування фінансових активів еліти у травні 1961 року стало актом»економічного терору», який дозволив Пак Чжон Хі уникнути громадянського спротиву. Це перетворило великий капітал на пасивний об'єкт державних маніпуляцій і створило умови для переходу до командно-адміністративної моделі управління економікою [52].

Особистість Пак Чжон Хі вирізнялася поєднанням жорсткого мілітарного прагматизму та месіанської впевненості у власній місії [8; 23]. Його стиль правління можна охарактеризувати як «керований авторитаризм», де держава виступала головним суб'єктом, а суспільство - об'єктом соціальної інженерії [17; 23]. З часом, США почали натякати Південній Кореї, що не зможуть вічно надавати їм дотації і саме тоді розпочинається період впровадження «п'ятирічок» [19; 53]. Паку потрібна була власна економічна стратегія, щоб не залежати від американської підтримки. Крім того, на той час Північна Корея була багатшою за Південною і це стало ще однією вагомою причиною для того, щоб зробити економічний ривок, адже від цього залежало виживання країни [48]. Пак прийшов до влади через переворот. Єдиний спосіб змусити народ забути про танки на вулицях – це дати їм роботу, їжу та світло в оселях. П'ятирічка була його соціальним контрактом: «Я забираю вашу свободу, але даю вам достаток». Варто додати ще той факт, що Південна Корея не забезпечена вдосталь природними ресурсами, в них нема покладів нафти, металів в потрібних масштабах, відсутній

капітал. Тільки планове управління дозволяло сконцентрувати ті крихти ресурсів, що були, в одній точці (наприклад, у будівництві одного сталеварного заводу замість десяти дрібних лавок) [8; 51].

Пак Чжон Хі побудував систему не за західним зразком, він не будував вільний ринок. В його розумінні, потрібно було побудувати систему, де бізнес є департаментом держави. Наприклад, щомісяця були організовані зустрічі «Зустрічі з питань експорту», де Пак був присутній особисто. На цих зустрічах були присутні керівники найбільших корпорацій в країні (Samsung, Hyundai, LG) і викладали свої звіти про те, як просувається бізнес [17; 23]. В них було заготовлене певне планування і якщо компанія виконувала цей план, то держава надавала їй доступ до дешевих іноземних кредитів, зокрема від іноземних банків з гарантією від уряду. Якщо ні, то Пак міг призначити нового директора або приєднати компанію до більш успішного конкурента. По суті, в цих умовах бізнесмен був заручником успіху, ти змушений бути багатим і продуктивним, інакше твоєму бізнесу не місце в економіці країни [19; 23].

Валюта була кров'ю економіки, Корея не була забезпечена власними ресурсами і для купівлі верстатів на виробництво, залізи чи нафти для заводів потрібна була іноземна валюта. Згідно логіки виживання, Пак запроваджує квоти на експорт, зокрема кожна компанія мала здійснювати експорт певної кількості товару, щоб отримати ліцензії та доступ до пільг [19; 52]. Також, відбувалась зміна структури економіки: з найменшого (текстиль, фанера), але з кожною п'ятирічкою Пак примушував їх переходити на вищий рівень галузі – суднобудівництво, електроніку та вироблення товарів саме для експорту, а не надання сировини. Саме така позиція дала змогу корейським компаніям вирватись вперед і стати конкурентоспроможними на світовому ринку, вони не мали змоги розслабитись на внутрішньому ринку, так як від саме їхнього успіху залежало куплять їхній товар в США чи Європі [31; 52].

Однак, кожна монета має дві сторони, успіх економіки Південної Кореї був побудований не стільки на стратегії Пак Чжон Хі і владі бізнесменів, як на бідних людях, які масово переїжджали з сіл у міста та готові були працювати за копійки.

Умови на заводах 60-х років були жахливими: 12-14 годин роботи, мінімальна охорона праці, заборона на створення незалежних профспілок [19; 42]. Також, залучалась жіноча та дитяча праця, хоча це не було надто масштабно. КЦРУ жорстко придушувало будь-які спроби робітників об'єднатися для вимог підвищення зарплати [23; 47]. Це називали «стабільністю», а опозиція називала «сучасним рабством». Оскільки робоча сила була дуже дешевою, корейські товари на початку були значно дешевшими за японські чи американські. Це дозволило Кореї захопити світовий ринок ціною неймовірної виснажливості своїх громадян [42].

Аналіз політики Пака Чжон Хі дозволяє зробити висновок, що його режим був вимушеною або обраною формою «керованої демократії», де економічний прогрес ставився вище за політичний плюралізм [17; 23]. Незважаючи на диктаторський характер Юсінської конституції, створена ним стабільність дозволила сформувати середній клас, який згодом і став головною рушійною силою демократизації країни в 1980-х роках [14; 33]. Це робить його постать ключовою для розуміння переходу від бідності до глобального лідерства [8; 52].

Підсумовуючи, період правління Пак Чжон Хі став для Кореї етапом успішної модернізації економіки в період авторитарного режиму [17]. Його успішна стратегія експортно-орієнтованого зростання, розвиток великих сімейних конгломератів (чеболів), заклала сучасний фундамент успішності Південної Кореї [23; 52]. Підсумовуючи усі методи керування державою за цієї епохи, зокрема обмеження демократії, придушення опозиції та встановлення військової диктатури, все ж, дало поштовх розвитку економічного плану.

Хоча методи були жорсткими, але тим не менш, саме це дало Південній Кореї стати одним із «Азійських тигрів» [19; 53]. Варто додати, що політика Пак Чжон Хі робила опір на кноцепцію самодостатності та національної гідності, бажання працювати для держави. Заклики до важкої праці резонували з встановленими традиційними корейськими цінностями, це перетворило національний рух на пробудження нової держави і формування її міцності.

2.3. Роль опозиційного руху та студентських протестів у боротьбі за демократію.

У кінці 1970 – на початку 1980 років, Республіка Корея стає перед двома виборами: продовжити шлях диктатури, яка була за правління Пак Чон Хі, або ж перейти до реальної демократії. Саме в цьому найголовнішу роль зіграв опозиційний патріотичний рух [11; 33]. Опозиція саме того часу була глибоко структурованою та ідеологічною, порівняно з стихійними протестами. Цю опозицію очолили лідери, які змогли зібрати навколо себе інтелектуалів, інтелігенцію, робітників та релігійних осіб [42]. Однак, саме політичне ядро формувалось якраз таки завдяки невдоволенню мас на системну вимогу конституційної реформи та прямих президентських виборів [8; 52].

Трагічне повстання у Кванджу 1980 року стало каталізатором, що остаточно розірвав суспільний договір «економіка в обмін на свободу» та вивів опозиційний рух на новий рівень радикалізації та міжнародного визнання [38; 42]. Самюель Хантінгтон: у своїй праці «Третя хвиля: Демократизація наприкінці ХХ століття» він наводить Південну Корею як приклад країни, де економічне зростання створило середній клас, що вимагав політичних прав через опозиційні рухи [11; 19]. Окремим важливим пунктом дослідження є реформування опозиції від парламентської боротьби до виключно народного фронту. У 1970-х роках опозиція, була представлена переважно інтелектуалами, це призвело до необхідності укладення союзів з робітниками та релігійними організаціями [11; 19]. Цей синтез дозволив руху опозиції формуватись в умовах дії Надзвичайних заходів, запроваджених ще за часів Пак Чжон Хі, пізніше під час цензури від режиму Чон Ду Хвана.

Також, варто врахувати той факт, що опозиційний рух Південної Кореї використовував залежність Сеула від Сполучених Штатів Америки. Кореїці змогли звернути увагу на внутрішні негаразди в глобальному рівні, апелюючи до Джиммі Картера – президента США. Це позбавило верховне керівництво можливість трактувати події всередині країни власним чином, і врятувало життя

опозиції. Таким чином, розгляд ролі опозиції дозволяє простежити еволюцію політичної культури Кореї: від пасивного несприйняття диктатури до активного будівництва громадянського суспільства. Повстання у Кванджу 1980 року в цьому контексті виступає не як ізольований бунт, а як кульмінація багаторічного протистояння між авторитарною державною машиною та організованим прагненням нації до політичної суб'єктності [11; 31].

1970-ті роки відзначились тим, що основою формування платформи опозиції стала Нова Демократична партія. По суті, це була чи не єдина легітимна сила, яка могла протистояти партії Чжон Хі. Представники цієї партії були депутатами і використовували власну депутатську недоторканність, запроваджену Пак Чжон Хі саме для критики Юсінської Конституції [23; 51]. Ситуація почала загострюватись в той момент, коли Кім Йон Сан стає головою партії і займає безкомпромісну позицію із закликом негайної демократизації. Це і призводить до вигнання його з парламенту, а згодом переростає у масовані протести в Масані та Пусані [19; 48]. Нова Демократична партія не була однорідною, туди входили і прибічники радикальних реформ, і поміркованих консерваторів. В умовах дії Юсінської конституції (1972), по суті, забороняла будь - яку критику президента. Це давало їм змогу приймати участь в засіданнях, виступати в Парламенті, де їхні промови поширювались серед оточення. Саме Демократична партія могла заступитись за тих, хто був спійманий владою за участь в рухах та у профспілках, надавши право зустрічатись з родинами і передавати інформацію західним журналістам [48; 52].

Всередині самої Демократичної партії постійно виникали суперечки, які якраз визначали подальшу долю країни. Існували дві фракції: фракція компромісу і фракція спротиву. Фракцію компромісу очолював Лі Чхоль Син, вони вважали, що з Чжон Хі потрібно домовитись, задля збереження парламентської системи в сталому варіанті і їх часто звинувачували у таємній співпраці з владою. Натомість, фракція спротиву на чолі з Кім Йон Самом та Кім Де Чжуном, які наполягали на ліквідації Юсінської Конституції та встановленій нею системи [23]. Переломний момент настає у травні 1979, коли Кім Йон Сам перемагає на

внутрішніх виборах і стає головою Нової Демократичної партії. Його гаслом було: «Я йду шляхом правди, і на цьому шляху в мене немає ворогів», що неофіційно оголошувало війну режиму [19; 23].

Варто пригадати успіх «Корейського дива», яке стало прикладом для економік усіх країн світу, що розвиваються [17; 52]. Однак, цей успіх тримався саме завдяки праці бідних людей з сіл, особливо жінок, яких не хотіли приймати на інші види роботи. Компанія «Y.N. Trading» була великим експортером перук та текстилю, власник вивів капітал компанії через погане управління та корупцію. Близько 200 робітниць залишились без зарплатні, і відповідно без житла [42]. Саме це спонукало їх до створення власної профспілки, і коли поліція проганяла їх з територію заводу — вони вдалися до відчайдушного кроку і звернулись за допомогою до головної опозиції країни [19; 42]. 9 серпня 1970 року близько 180 робітниць заводу увійшли до будівлі Нової демократичної партії в Сеулі і лідер опозиції не лише дозволив їм залишитись, а ще й зробив їх символом опору. Він заявив: «Ми захистимо цих жінок, навіть якщо нам доведеться померти разом з ними» [31]. Для Демократичної партії вплив ідеальний шанс довести, що вони не лише інтелектуали, а партія, яка турбується проблемами звичайних людей, яка виступає із захистом народу Республіки Корея. Будівля партії стає фортецею, де не лише зібрались люди з різних світів, з різними точками зору, вони разом виголошували промови проти диктатури і співали пісень. 11 серпня, о другій ночі, режим Пак Чжон Хі штурмом бере офіс опозиційної партії, залучивши понад 1000 бійців спецназу та поліції [19; 31]. Поліція вибила двері, почала бити депутатів, журналістів і робітниць, які були поряд з ними. Серед робітниць, одна 21-річна дівчина була вбита, обставини досі невідомі, вона або випала з вікна через сутички або взагалі була викинута. Саме смерть молодой Кім Кьон Сук стала «символом жертвності» корейського народу [42]. Всіх дівчат примусили відправитись назад в свої села. Саме цей інцидент запустив ланцюгову реакцію, яка стала початком кінця режиму Чжон Хі, що підняли масові бунти по всій Республіці Корея. У дослідженні Намхі Лі «The Making of Minjung: Democracy and the Politics of Representation in South Korea»

особлива увага приділяється тому, як інцидент з компанією «Y.H. Trading» трансформував опозиційний дискурс. Авторка стверджує, що постать молодих робітниць (gongsun-i), які зазнавали експлуатації та державного насильства, стала центральним елементом нової опозиційної ідеології — руху Мінчжун [11; 42].

Південнокорейське суспільство входить у фазу «Сеульської весни» 1979 року після вбивства Пак Чжон Хі, і відповідно повалення його режиму [19; 48]. Кульмінаційною подією цього періоду стає «Сеульський відступ» 15 травня 1980 року, який демонстрував вразливість опозиційного руху. На площі Сеульського вокзалу вийшло 100 000 студентів, заблокувавши центр столиці. Вони вимагали скасувати воєнний стан, країна перетнула межу радикальних змін в країні [11; 19]. Лідери опозиційної партії Кім Йон Сам та Кім Де Чжун, побоювшись, що радикалізація протесту дасть армії привід для жорсткого втручання, заклила мітингувальників негайно розійтись [31; 51]. Цей відступ став фатальною помилкою: замість очікуваного діалогу з владою, опозиція отримала контрудар. Генерал Чон Ду Хван розцінив припинення протестів не як акт розсудливості, а як слабкість цивільних еліт. Вже за два дні, 17 травня, режим ввів повний воєнний стан, заарештував ключових лідерів опозиції та заблокував штаб-квартиру Нової демократичної партії, що фактично ліквідувало легальні методи боротьби й перенесло епіцентр спротиву до Кванджу [19]. Брюс Камінгс у своїй праці «Місце Кореї під сонцем» зазначає, що «Сеульський відступ», по суті, дав зелене світло для втручання армії, адже вони зрозуміли, що опозиція більше не може чинити опір, це призвело до прямого силового зіткнення в столиці [19].

17 травня 1980 року було арештовано Кім Де Чжуна [31; 51]. Наступного дня, студенти університету Чоннам підійшли до воріт університету, та почали вигукувати гасла: «Звільніть Кім Де Чжуна!» та «Геть Чон Ду Хвана!» [19; 42]. Це доводить, що повстання було безпосередньо пов'язане з долею опозиційного лідера. Через жорстокість армії щодо методів протистояння, до студентів почали доєднуватись звичайні робітники, опозиція перестала бути справою «людей в костюмах», вона стала стосуватись кожного звичайного корейця [11; 42]. 21 травня, військові під значним тиском населення, змушені були частково

відступити — активісти створили органи самоврядування. Було утворено Комітет з врегулювання ситуації. До нього увійшли релігійні діячі, адвокати та викладачі [19; 31]. Вони взяли на себе роль тимчасового уряду міста. Вони вели переговори із військовими, вимагали звільнення арештованих і визнання вбивств цивільних. Влада намагалась поширити дезінформацію, що Кім Де Джун виступає за комунізм і що він є «шпигуном Півночі», який особисто фінансує бунт [19; 23]. Насправді, доки Де Чжун перебував у в'язниці, його ім'я об'єднувало собою людей з різних професій та різними віком, перетворюючи локальний протест на справжній символ боротьби за демократію в Південній Кореї [42]. 27 травня, коли відбувся фінальний штурм міста танками, останні захисники в будівлі Провінційної адміністрації трималися саме за ідею «демократичного конституційного ладу», яку роками пропагувала опозиція [11; 23].

Саме повстання у Кванджу остаточно поставило крапку в питанні мирного врегулювання конфлікту між військовими та народом, в це вірили Кім Йон Сам та Кім Де Джун [19; 42]. Опозиція зрозуміла, що режим Чон Ду Хвана не збирається зупинятись — боротьба має стати радикальнішою та масованою [11; 31]. Теорія науковиці Намхі Лі про «страждаючий народ» стала реальністю, відтепер кожен опозиціонер відчував провину перед заггиблими у Кванджу. «The Making of Minjung: Democracy and the Politics of Representation in South Korea» (видавництво Cornell University Press, 2007 рік), саме в цій книзі авторка аналізує, як термін «Мінчжун» (який буквально означає народ або маси) перетворився з абстрактної ідеї на потужну політичну ідентичність [42]. В цій праці авторка описує, як спільне прожиття трагедії об'єднало різні прошарки суспільства: студентів, інтелігенцію та робітників. Трагедія у Кванджу 1980 року стала каталізатором перетворення південнокорейської опозиції з вузькоелітарного парламентського об'єднання на широкий загальнонаціональний рух [11; 38; 42]. Придушення повстання не лише оголило репресивну природу режиму Чон Ду Хвана, а й сформувало нову політичну культуру спротиву, де пам'ять про жертв Кванджу стала головним інструментом мобілізації суспільства. Для лідерів опозиції цей період став часом переосмислення стратегій боротьби, що зрештою призвело до краху авторитаризму в кінці десятиліття.

РОЗДІЛ 3

ІНСТИТУЦІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЛІБЕРАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОДЕЛІ В РЕСПУБЛІЦІ КОРЕЯ

3.1. Перехід до прямої демократії: Конституційна реформа 1987 року, президентство Ро Де У.

1979–1987 рр. стали вирішальним періодом для встановлення демократичного ладу в Республіці Корея [11; 19]. В сучасних умовах геополітики цей досвід є цінним, адже опозиція змогла консолідувати суспільні настрої та змусити військове керівництво країни піти на конституційні поступки, що є важливо для розуміння протікання процесів у формуванні демократичного громадянського суспільства [33; 52]. Феномен «стиснутої демократії» відбувся тоді, коли одна із найбідніших країн світу змогла стрімко пройти шлях від бідної авторитарної держави до справжнього економічного дива [17; 53]. Досвід цих років зображає, як економічне зростання неминуче вступає у конфлікт з авторитаризмом: освічений прошарок суспільства – середній клас, студентство більше не мало бажання міняти свої громадянські права на стабільність і взамін отримувати лише посилення диктаторських настроїв [14; 33]. Сама унікальність досвіду Південної Кореї включає в себе опозицію, яка змогла подолати розбіжності заради загальної мети. Це не були протести лише студентів чи політиків, у 1987 р. відбувається заключення союзу «білих комерців», релігійних громад та радикального студентства. Це значною мірою показує, що диктатура падає саме тоді, коли опозиція стає національним рухом [52; 56].

Корейська трансформація відбувалась саме через компроміси, а не через громадянські війни [33; 43]. Опозиція діяла стратегічним чином: використання міжнародного тиску та загрозу повного паралізування економіки, аби примусити Чон Ду Хвана до здійснення реформ [19; 48]. Отже, це показує, що демократизація потребує не стільки вуличних натовпів і тиску, скільки грамотного ведення переговорів та дипломатичних лідерів, а найголовніше – закріплення перемог (як-от реформа 1987 року) [15; 33]. Таким чином, саме

дослідження цього періоду дозволяє вийти за межі суто регіональної історії і розглядати південнокорейський транзит як універсальну модель успішної боротьби за демократію в країнах світу [17; 52]. Досвід опозиції Республіки Корея зображає, що об'єднання різних прошарків соціуму є вирішальним фактором у подоланні авторитарних режимів [11; 52].

Початок 1987 р. стає легімітаційною кризою для режиму Чон Ду Хвана [11; 19]. Ключовими причинами для цього стали, перш за все, моральна дискредитація силових структур. Варто пригадати ситуацію 1980-х років, коли режим Чон Ду Хвана покладався на розгалуження спецслужб, основою яких став саме відділ з розслідування антикомуністичних настроїв серед населення. Цей відділ, хоча й задумувався як організація для боротьби з поширенням комунізму — що було характерно для геополітичної ситуації того часу — насправді перетворився на інструмент внутрішніх репресій, а не захисту від впливу Півночі [23; 31]. Зокрема, як вже згадувалось у попередніх розділах, силові структури діяли в атмосфері безкарності, перетворились на машину, яка була системним терором для корейської молоді [23; 31].

14 січня 1987 р. у Сеульському університеті відбувається інцидент зі студентом на ім'я Пак Чжон Холь. Він помер під час допиту в одному з центрів безпеки в Намйон-доні. Слідчі застосували проти нього тортури з водою, намагаючись вибити зізнання про те, де перебувають активісти студентського підпілля [19; 31]. Його голову притисли до краю ванни — і він був задушений. Коли поліція усвідомила скоєне, то спробувала приховати свій злочин, заявивши що Чжон Холь помер від зупинки серця через перелік і слідчий нібито «вдарив по столу». Це офіційно стало символом морального розпаду режиму, що призвело до неабиякого невдоволення серед суспільства. Лікар, незважаючи на погрози, зафіксував сліди тортур, натомість окремі прокурори відмовились визнати факт побиття [31]. Похорон Чжон Холя та його історія викликала сильну емоційну відразу суспільства до влади — справжня причина смерті стала відома завдяки Католицькій церкві і на похорон прийшли тисячі людей [10; 13]. З тої події, поліція та армія перестали бути авторитетом для людей, в очах людей вони стали

загрозою для мирних жителів. Саме цей випадок дозволив опозиції - Кім Де Чжуну та Кім Йон Саму підняти «Великий марш» у червні, апелюючи до елементарної емпатії та поваги зі сторони влади до звичайних людей [31; 51].

13 квітня 1987 рік став політичним викликом усій нації, це стало останньою краплею для суспільства, влада перетворила тихе незадоволення народу на вибух. Цей рік став радикальним викликом: Президент офіційно оголосив про мораторій на обговорення Конституційної реформи [19]. Чон Ду Хван заявив, що до кінця Олімпіади 1988 року жодних обговорень щодо внесення змін до Конституції не буде. Крім того, наступного президента мають обрати за старою схемою – тобто за непрямыми виборами через підконтрольну владі колегію [18; 19]. По суті, Ду Хван хотів просто передати владу уже призначеній людині, а саме наступнику – Ро Де У, зберігши при цьому військову диктатуру під новою назвою та з новим обличчям, але зі старими порядками [23; 31]. Кім Де Чжун та Кім Йон Сам, почувши про це, заявили, що це непряме оголошення війни усьому демократичному ладу в країні. По усій країні почались протести, зокрема священики, професори та політики оголошували голодування, усі були усвідомлені про те, що режим ніколи не піде на поступки добровільно [10; 11]. Фактично, усі шляхи до мирних переговорів були закриті і був відкритий шлях до Червневого повстання [8; 11]. 9 червня, ще один студент постраждав від дій влади – студент Лі Хан Йоль отримав поранення в голову гранатою перед університетом Йонсе. Фотографія, де він весь в крові тримається за свого товариша облетіла світ і стала ще одним символом повстання. Якщо Пак Чжон Холь став «жертвою підвалів», то Лі Хан Йоль – «жертва площі» [19].

Саме Червнєве повстання стало унікальним прикладом того, як мирний протест здатен паралізувати військову машину. По суті, це були три тижні, за які доля країни мала остаточно вирішуватись у трьох основних точках країни – Сеулі, Пусані та Кванджу [11; 33]. 10 червня 1987 року Ро Де У було офіційно висунуто кандидатом у президенти, у відповідь на це опозиція утворює Національний рух за Демократичну Конституцію (НРДК) [8; 31]. В історії Республіки Корея – це перша настільки обширна коаліція, студенти які раніше бились з поліцією на

самоті, тепер стояли поряд з різними людьми. Однак, незважаючи на різницю у віці, життєвому досвіді, в професії чи у вірі – усі об'єднались задля спільної мети [11; 52]. Кожен з цих свідомих корейців прагнув здобути омріяну перемогу у формі демократичного ладу, для того, щоб більше не повторювалась доля їх попередників, які не дожили до цього моменту.

Варто відзначити одну з найцікавіших подій в історії Південної Кореї, а саме появу «Армії краваток» (Тай-ап Будей) [10; 19]. Поліція почала масовати заливати людей на вулиці сльозогінним газом, до студентства приєднувались звичайні офісні працівники у білих сорочках та краватках. Офісні працівники скидали з хмарочосів рулони туалетного паперу, на знак підтримки протестувальників. Це виглядало дивно зі сторони, але мало одне пояснення – поліція не могла бити тих, за чиї податки вони жили [11]. Ще одним центром протесту став католицький собор Мьондон в Сеулі, де студенти заховались всередині [13]. Поліція не наважувалась штурмувати святиню, але влада перешкод не мала і погрожувала протестувальникам. Саме тоді кардинал Кім Су Хван сказав знамениті слова: «Спершу вам доведеться заарештувати мене, потім священників, потім монахинь. Тільки тоді ви дійдете до студентів». З цими словами, режим відступає – це той момент, коли диктатура зазнала повної моральної капітуляції [13; 51].

Ро Де У усвідомив, що виведення масованої зброї призведе до реакції світу та міжнародної ізоляції, тому 29 червня він виступає із заявою, де прийняв усі вимоги опозиції. Серед цих вимог було проведення прямих президентських виборів, амністія для Кім Де Чжуна та інших заарештованих, а також гарантія свобод і прав людини, зняття цензури з преси [19; 48]. Отже, Червнєве повстання 1987 року довело, що авторитарна система управління державою рано чи пізно вичерпає власні ресурси [11; 33]. Прямим наслідком народної перемоги стала розробка та прийняття нової Конституції, яка мала на підґрунті юридичне закріплення здобутків протестувальників і призвела до фіналу епохи військової диктатури у Республіці Корея [8; 48].

Після капітуляції режиму, утворюється Комітет із конституційної реформи. В цей комітет входять представники правлячої партії, а також опозиційні лідери. 27 жовтня 1987 року відбувається загальнонаціональний референдум, згідно з яким 93% громадян підтримали нову редакцію Конституції. Основними положеннями з цієї реформи стало запровадження прямих президентських виборів (згідно Статті 67). Було скасовано багаторівневу «систему колегій», яка дозволяла диктатурі маніпулювати результатами виборчих кампаній [18; 19]. Узгоджуючи з правками, відтепер президент обирався шляхом таємного голосування.

Було запроваджено принцип «один термін – 5 років», це була запобіжна міра для появи нових «вічних лідерів» [18; 19]. До 1987 року, президент мав право при потребі розпустити Парламент фактично в будь-який час, це робило законодавчу владу повністю залежною від настрою диктатора [23]. Згідно з 8 Статтею, нова Конституція заборонила розпускати Парламент за бажанням президента [18]. Можна зробити висновок, що Парламент стає недоторканим, навіть якщо опозиція блокує закони президента, він нічого не зробить з цим і йому доведеться шукати компроміс – ця система називається «система стримувань і противаг». Парламент Республіки Корея перетворився на головний майданчик політичної боротьби [17; 18]. Також, було відновлено інститут парламентських розслідувань для депутатів, котрі підозрювались у злочинній діяльності. [8; 31]. У часи системи «Юсін» парламент був позбавлений права перевіряти дії уряду. Згідно Статті 61, Парламент отримав право проводити щорічні перевірки діяльності держави і проводити спеціальні розслідування проти конкретних випадків зловживань [18]. Депутати могли вимагати будь-які документи від уряду, викликати міністрів та силовиків на слухання, а найголовніше – проводити допити під присягою. Відтепер, поліція та силовики знали, що будь-які незаконні дії приведуть до відповідних наслідків, вони змушені будуть відповідати перед законом – це зробило державний апарат, по суті, прозорим [18].

Окрім вище зазначених пунктів, реформа ввела обов'язкове схвалення кандидатури, міністр та судді Верховного Суду тепер не просто призначались парламентом, а мали отримати дозвіл [18; 21]. Це змушувало президента враховувати думку опозиції при формуванні уряду, а не приводити власних людей [17]. Отже, реформа 1987 року радикально змінює баланс сил у владних колах Південної Кореї. Було створено умови, за яких силові та виконавчі органи вперше в історії країни стали підзвітними народним обранцям [18; 19], що стало надійним запобіжником утворенню авторитарних кіл. Також, саме Конституційна реформа 1987 року стала фундаментальним етапом для трансформацій демократичного ладу в Республіці Корея, заклавши правове підґрунтя Шостої республіки [18; 19]. Особливе місце в системі демократичних гарантій посідає саме Конституційний Суд Республіки Корея, його формування відбулось за змішаним типом – дев'ять суддів призначаються Президентом, Парламентом та Головою Верховного Суду в рівних частках, що значною мірою забезпечило високий рівень політичної незалежності [31].

Важливою зміною стало те, що Конституційний Суд отримав повноваження для скасування законів, які можуть порушувати права людини та суперечити загальним принципам демократії [18]. Це надало пересічним корейцям змогу отримати повноцінний юридичний інструмент захисту від державного свавілля та бездіяльності, що стало прямою відповіддю на трагічні події січня 1987 року [17; 18]. Саме всі вищезазначені пункти дали змогу утворити складну, багаторівневу систему певних стримувань юридичного характеру, яка зробила повернення тоталітарних режимів неможливим [17; 21]. Варто окреслити епоху президентства Ро Де У (1988-1993 рр.), яка стала унікальним перехідним етапом в історії Республіки Корея, що характеризувався трансформацією колишнього військового функціонера в демократичного лідера [19; 48]. Його перемога на виборах стала можливою саме завдяки тому, що відбувся розкол в таборі опозиції між Кім Де Чжуном та Кім Їон Самом, сам Ро Де У був близьким соратником Чон Ду Хвана [46]. Він змушений був діяти в умовах «слабкого мандата», так як на виборах набрав лише 36,6% голосів зі

сторони виборців. Це спонукало його до реального дотримання законів із Нової Конституції, до пошуку компромісу із суспільством, яке ще не забуло помилки попередніх лідерів [19; 46]. Щодо внутрішньої політики, Ро Де У був відомий саме під гаслом «ери звичайної людини», яка була скерована на поступовий демонтаж авторитарної спадщини [8]. Саме за його керівництва, значним чином ослабла цензура, розширено свободу слова та відбулась легалізація діяльності багатьох опозиційних груп. Важливим кроком стало проведення у 1991 році перших за три десятиліття місцевих виборів. Це значною мірою заклало фундамент для децентралізації влади [46]. Найбільш радикальні зміни відбулись у зовнішньополітичній доктрині під назвою «Північна політика» [19; 48]. Використовуючи проведення Олімпійських ігор 1988 року в Сеулі як платформу для міжнародного визнання, адміністрація Ро Де У встановила дипломатичні відносини з соціалістичними країнами, включаючи СРСР та КНР [19; 35]. Це не лише вивело Південну Корею з дипломатичної ізоляції, а й дозволило обом корейським державам одночасно стати членами ООН у 1991 році [48; 56].

Економічний курс Шостої республіки за Ро Де У продовжував лінію на модернізацію, проте з більшим акцентом на соціальну справедливість та житлове будівництво – «програма 2 мільйони квартир» [19]. Водночас президентство зіткнулося з викликами активізації робітничого руху та зростанням інфляції [32]. Головним історичним здобутком Ро Де У вважається те, що він не піддався спокусі використати армію для утримання влади та забезпечив мирну передачу повноважень своєму цивільному наступнику Кім Їон Саму у 1993 році [17; 19]. Таким чином, період Ро Де У став необхідним «буфером», який дозволив корейському суспільству адаптуватися до демократичних інститутів без радикальних потрясінь та громадянської війни [48].

3.2. Політика Кім Де Чжуна та Но Му Хьона: утвердження ліберальних цінностей.

Цей підрозділ дослідження оснований на опрацьованих матеріалах по останньому етапу налагодження демократичного ладу в Республіці Корея [17; 19]. На основі опрацьованого масиву джерел встановлено, що цей період став визначальним для формування сучасної політичної ідентичності країни, перетворивши її з об'єкта авторитарного управління на активного суб'єкта демократичних процесів у Східній Азії [15; 52]. Головна увага в розділі приділяється трансформації системної кризи П'ятої республіки у конструктивний правовий діалог між владою та громадянським суспільством, що завершився прийняттям Конституції 1987 року [18; 21].

Матеріали основані на комплексному підході: від аналізування та тригерів масованого руху, наприклад – загибель студентів під час студентських рухів. «Заява 13 квітня» дозволяє вивчити детально механізм утворення Шостої республіки [11; 19]. Особливу увагу потрібно звернути саме на вимірі корейської політики, зокрема на діяльність президентів Ро Де У, Кім Де Джуна та Но Му Хьона. Досліджено, як формуються ліберальні цінності та інтегруються у корейське суспільство, долаючи повоєнну спадщину та авторитаризму [17; 33]. При дослідженні саме цього розділу було розглянуто роль міжнародного фактора, зокрема сюди залучено інформацію про проведення Олімпійських ігор 1988 року, які виступили каталізатором для лібералізації політичного режиму [11; 52]. Отже, цей розділ зображає тривалу корейську боротьбу народу за право на самовизначення та демократичний розвиток, демонструючи при цьому механізми утвердження права в умовах пост-авторитарного розвитку суспільства. Актуальність дослідження досвіду південнокорейського демократичного транзиту набуває особливого значення у 2026 році, коли світова політична система стикається з новими викликами авторитаризму та кризою ліберальних інститутів. Досвід Республіки Корея слугує унікальним кейсом успішної подвійної трансформації, одночасного переходу до стабільної демократії та високотехнологічної економіки [17; 52]. Для багатьох держав, що сьогодні

перебувають на етапі пост-авторитарного транзиту, корейська модель демонструє, що демократизація є результатом тривалої та часто жертвовної внутрішньої боротьби громадянського суспільства [48].

Саме президентство Кім Де Чжуна стає історичним прецедентом для першої мирної передачі влади саме від консервативного уряду до ліберальної опозиції уряду [17; 36]. Кім Де Чжун приходить до влади у 1998 році, що означало остаточну перемогу демократичного руху, який він очолював десятиліттями [19; 36]. Його прихід до влади відбувся у критичній точці, коли Південна Корея опинилась на межі дефолту через Азійську фінансову кризу, яка сталась у 1997 році [32; 40]. Уряд змушений був звернутись за допомогою до Міжнародного валютного фонду через значне скорочення резервів країни. На той момент вони становили лише 3,9 млрд доларів [36]. Однак, умови для надання кредиту були жорсткими та сприймалися корейським суспільством як «національне приниження», за це їм пообіцяли 58 мільярдів доларів [11]. Кім Де Чжун відіграв значну роль у цій кризі, адже саме він зміг трансформувати почуття колективної образи для національного відродження країни [36]. Яскравим прикладом тогочасних подій стала Кампанія зі збору золота, яка ініційована у січні, 1998. Кім Де Чжун виступає із зверненням до нації, зазначивши, що саме народ має допомогти виплатити зовнішній борг і таким чином відновити економічний суверенітет Республіки Кореї [36]. Насправді, це спрацювало доволі таки добре, результати перевершили усі очікування: у акції прийняли участь понад 3,5 мільйона громадян (це приблизно чверть кожної родини в країні). Люди ставали в чергу для того, щоб віддати свої сімейні реліквії (обручки, монети, медалі, каблучки) безкоштовно або ж за символічну плату. Саме завдяки наполегливості корейців, в найкоротший час вдалось зібрати рекордну кількість золота – було зібрано 227 тонн золота, що у валюті становило 2,1 мільярда доларів. І хоча ця сума не змогла покрити борг повністю, але саме це стало сигналом для міжнародних інвесторів про високий рівень соціальної стабільності у Південній Кореї та платоспроможність громадян [19; 36]. Це продемонструвало світові, що в демократичній Кореї народ відчуває спільну відповідальність за майбутнє своєї

держави, створило неабиякий контраст з попередніми авторитарними режимами, коли усі методи проти народу були примусом [52]. Завдяки підтримці міжнародних програм та впровадженню нових реформ, адміністрація Кім Де Чжуна змогла стабілізувати курс національної валюти, виплативши кредит МВФ у повному обсязі аж на три роки швидше [19; 36]. Цей успіх задокументовано під назвою «Друге диво на річці Хан» і став беззаперечним доказом того, що демократія завжди буде ефективнішою, ніж закрита диктатура [36; 52]. Цікавим є те, що центральною темою для інавгураційної промови Кім Де Чжуна стала сама концепція нерозривного ланцюгу між політичними свободами та процвітанням економіки. Кім Де Чжун звертався до нації, як до тих, хто переживає найважчу фінансову кризу, але ще й до тих, хто має шанс, президент наголосив:

«Економічний розвиток і демократія – це як два колеса одного воза. Якщо працює лише одне з них, віз не зможе рухатися вперед. Коли демократія та ринкова економіка розвиваються паралельно як єдине ціле, тільки тоді можливе стабільне зростання та справедливий розподіл благ («The Government of the People: Reconciliation and a New Leap Forward». Уряд народу: Примирення та новий стрибок вперед.) 25 лютого, 1998 рік [8].

Саме за свої заслуги, Кім Де Чжун став першим та єдиним корейцем, удостоєним Нобелівської премії миру (2000р.) По суті, це було визнання, що його шлях – це боротьба за демократію, він провів політику «Сонячного світла», увійшовши в історію як «азійський Нельсон Мандела». Його шлях до влади пройшов через десятиліття авторитарних режимів: Кім Де Чжун пережив 5 замахів на життя, роки тюремного ув'язнення і йому навіть було призначено смертний вирок [36; 51]. Цей досвід став основою для проведення його політики примирення. Однак, ставши президентом, він навпаки помилював експрезидентів – Чон Ду Хвана та Ро Де У. Своім вчинком, Кім Де Чжун продемонстрував, що демократія базується на прощенні та національній єдності, а не на кругообігу реваншистських настроїв, у нього в пріоритеті був добробут країни [19; 36]. Саме для Кім Де Чжуна концепція прав людини мала глибокий особистий вимір, це трансформувало правове поле Південної Кореї [36]. За його правління вперше

індивідуальні свободи були виставлені вище, ніж інтереси державної безпеки, які десятиліттями були виправданням для репресій проти цивільного населення [17; 19]. У 2001 році була заснована Національна комісія з прав людини – безпрецедентний орган для всієї Азії, який володів статусом незалежної інституції, не підпорядковувався жодному міністерству. Комісія мала розглядати скарги громадян за зловживання з боку силовиків – вперше в історії Республіки Корея з'являється державний «арбітр», здатний висловлювати рекомендації щодо покарання посадовців за порушення щодо прав людини, це стало стимулюючим фактором для силових структур [31].

Також, вище згадувалось за те, що Кім Де Чжун сам був засуджений до страти і саме він був ініціатором фактично припинення дії смертних вироків у Південній Кореї. Останні страти відбулись в грудні 1997 року, з моменту його інавгурації в Кореї було встановлено неофіційно певний мораторій: це рішення зробило Південну Корею тією країною, де фактично було скасовано смертну кару. Це стало критично важливим для міжнародного іміджу країни [19]. Також, його адміністрація ввела значні зусилля для полегшення Закону про національну безпеку, який диктатори використовували для арештів опозиції трактувавши це як «боротьбу з комунізмом». Хоча й закон не повністю скасували саме через опір консервативних кругів влади, Кім Де Чжун спромігся досягти того, щоб цей закон більше не був використаний для переслідування за політичні переконання [19; 47]. Визначним стало і те, що у 2001 році відкрилась ще одна гілка для лібералізації прав, було піднято питання прав жінок. Утворене Міністерство гендерної рівності, прийнято ряд законів, які забороняли статеву дискримінацію при працевлаштуванні, вводили кримінальну відповідальність за домагання [36]. Руйнувались жорсткі патріархальні структури у корейському державному управлінні, які були утворені століттями. За керівництва Кім Де Чжуна були ініційовані масові амністії, звільнено сотні політв'язнів і відновлено у правах. Інституціоналізація прав людини за часів Кім Де Чжуна змінила саму природу стосунків між громадянами і державою, створюються незалежно контролюючі органи і відбувається гуманізація кримінального законодавства [11].

У 2003 році до влади приходить Но Му Хьон – це стало вкрай драматичним продовженням вектору демократії, який заклав Кім Де Чжун. Но Му Хьон був від тієї ж правлячої Демократичної партії тисячоліттям, але він не був класичним спадкоємцем політики Кім Де Чжуна [17; 19]. Перемога Но Му Хьона у 2002 році стала результатом організації молодіжних рухів і активації рухів громадянського суспільства, яке прагнуло не лише стабільності, а саме оновлення політичних еліт. Но Му Хьон, по суті, був символом пост-авторитарної Південної Кореї. Він був вихідцем із бідної селянської родини, змушений був сам навчатись і навіть склав іспити на право, щоб мати змогу займатись юридичною практикою [19]. Сходження його у політичну сферу розпочалось з посади звичайного адвоката, але вирішальним етапом стає його участь у захисту студентів в справі «Бурім» 1981 року. Він на власні очі бачив, як катували студентів, що являє собою диктатура, тому цей досвід надовго закарбувався у його мисленні. Він стає успішним податковим юристом, борцем за демократію, саме за це пізніше йому нададуть титул «народного президента» – за його працю для звичайних людей [8]. Процес передачі влади від Кім Де Чжуна супроводжувався спадковістю ідей, але водночас спостерігалась певна дистанція. Но Му Хьон позиціонував свій уряд як «Уряд участі», з обіцянками поглибити реформи лібералізації, пов'язавши їх з ідеями свого попередника. Однак, до шляху президента, Му Хьон був «тінню Кім Де Чжуна» і це йому не надто подобалось, тому він намагався позбутись цієї посади, акцентуючи свою боротьбу саме на боротьбі з регіоналізмом та корупцією в найвищих ешелонах влади, включаючи навіть перегляд з точки зору критики деяких аспектів фінансової діяльності попередників [13; 15]. Також, Но Му Хьон стає «першим президентом мережі», це стало особливістю його передвиборчої кампанії. Його підтримка стала фундаментом онлайн-спільнот («Ті, хто люблять Но»), це дозволило йому перемогти консервативних опонентів, які мали підтримку традиційних кіл суспільства та фінанси, але не мали політичної сили в Інтернеті [13; 19]. Його інавгурація 25 лютого 2003 року стала етапом приходу до влади керівника нового покоління – «покоління 386», де цінності сформовані на барикадах 1980-років [19]. За доби Но Му Хьона, правові реформи набувають

вагомого значення. Но Му Хьон мав власне неупереджене окреслення того, як правова система Кореї повинна функціонувати для різних прошарків населення, пройшовши власний шлях від самоосвіти аж до адвокатури [17; 19]. Но Му Хьон особисто ставав на захист студентів, які були обвинувачені у порушенні Закону про національну безпеку, захищав лідерів профспілок у 1980-х роках. Ця практика дала йому змогу сформулювати певні переконання щодо функціонування правової системи Південної Кореї, яка потребувала кардинальної трансформації [19; 47].

Щодо діяльності прокуратури, Південна Корея традиційно концентрувала в собі широкі повноваження – це були і порушення кримінальних справ щодо розслідувань, де виключалась наявність незалежного судового нагляду на ключових етапах процесу. Історично, прокуратура міцно перепліталась з органами виконавчої влади, нерідко використовуючись як інструмент для переслідувань нелояльних до режиму [19; 23]. Згідно з цим, адміністрація Но Му Хьона прийшла до рішення, що потрібно реформувати цей так званий симбіоз, насамперед через утворення Національного агентства з розслідування як повноцінної конкурентної структури, а також через підтримку нагляду за слідчими під час судових процесів [31].

Надзвичайно важливим кроком у діяльності Но Му Хьона стає укріплення Конституційного суду, утвореного у 1988 році, який набуває свого найбільшого значення саме у 2000-х роках [17; 18]. Рішення суду у 2004 р. щодо імпічменту Но Му Хьона та ряд рішень, внесених у законодавство про переміщення столиці, продемонстрували доволі зрілу інституційну спроможність суду протистояти будь-яким органам влади, як виконавчій, так і законодавчій [19; 44]. Доречно буде згадати про Закон про національну безпеку, який приймають у 1948 р. Саме цей закон залишався найбільшим символом анахронізму в авторитарному режимі Південної Кореї [47]. Адміністрація Но Му Хьона підтримала скасування цього закону або запропонувала його зміну. Ця кардинальна реформа мала на меті утворити повноцінне правозахисне та прогресивне середовище у правовій системі Республіки Корея, але ідеї зустрілись з опором консерваторських сил та невдоволення з боку армії. Вони наполягали на збереженні закону як інструменту

для захисту від Північної Кореї та комунізму [19; 47]. Однак, незважаючи на те, що більшість підтримала реформу цього Закону, ця реформа так і не відбулась. Внутрішні суперечки всередині правлячої партії Уридан, спротив консерваторів та прорахунки в стратегії не дали змогу провести це ключове рішення [19].

Варто відзначити, що за політики Но Му Хьона, Південна Корея зробила ще один великий крок в напрямку демократизації суспільних устроїв – відбулось скасування системи реєстрацій домогосподарств. Ця традиційна система мала на своїй підставі закріплення всього нажитого майна саме за ім'ям глави родини, тобто чоловіка [19]. Скасування цієї системи відбулось у 2005 році, що стало одним із найбільших досягнень у гендерній рівності. Знову ж таки, це рішення зустрічається з великим опром з боку конфуціанських організацій та консерваторів, які побачили в цьому загрозу традиційним корейським цінностям [12; 19].

У 1990 – 2000-х роках спостерігається зростання кількості іноземних міграєнтів у Республіці Корея. У 2003 році було прийнято Закон про зайнятість іноземних працівників, де вказувалось, що попередня система стажерів замінюється легальними трудовими дозволами [19]. Стрімке економічне зростання змінює ситуацію, в 90-х Корея стає магнітом для трудових мігрантів із менш розвинених країн Азії. І якраз таки до моменту президентства Но Му Хьона, мігранти становили значну частку суспільства, питання міграційної політики набуває реальної ваги. Найбільше мігрантів почало прибувати саме з Південно-Східної та Південної Азії, це була найбільш чисельна та видима категорія. Найбільше угруповання утворили вихідці з Бангладешу, які займались текстилем та будівництвом, Непал – значна присутність у малому виробництві та сфері послуг, В'єтнам – зайнятість у промисловості, сільському господарстві, Філіппіни – вчителі англійської мови та прислуги, Індонезія – харчова промисловість [34].

Почали повертатись корейці з Китаю – нащадки корейських родин, які емігрували до Маньчжурії в колоніальну добу. Вони мали більше прав та їх статус мав більше значення, порівняно з вихідцями з інших країн. Було утворене спеціальне законодавство про зарубіжних корейців. Вони активно приїжджали до

Кореї, займались переважно будівництвом, на виробництвах та доглядали людей [19].

Однак, попри спільність коренів, нерідко піддавались дискримінації та ставленню до них «як до другого сорту» з боку місцевого населення [34]. Окрему та доволі специфічну категорію населення становили біженці з КНДР, які перетинали кордон через Китай. В роки посади Но Му Хьона, їх кількість значно зросла, щорічний прилив був понад дві тисячі осіб на рік. Незважаючи на те, що юридично вони все ще були громадянами Республіки Корея (згідно законодавства, навіть люди з Північної Кореї все ще вважаються своїми громадянами у Південній Кореї), біженці з Півночі стикались з труднощами інтеграції – травмами психічного характеру, культурного шоку, мовними відмінностями (за той час північні та південні діалекти стали дуже відрізнятись), відсутністю визнання їх освіти та дискримінацією на ринку праці [35; 48]. Було утворено систему «Ханавон» – центр адаптації для таких корейців, яка хоч і функціонувала, але ресурси та програми часто були обмежені та не зовсім підходящі для повноцінного процесу адаптації [35].

Президентства Кім Де Чжуна (1998–2003) та Но Му Хьона (2003–2008) утворюють єдиний десятирічний період прогресивного правління в сучасній Кореї, що розгортався між двома консервативними адміністраціями [17; 19]. Попри спільну ідейну спадщину та формальну приналежність до прогресивного табору, ці два президентства суттєво відрізнялись за стилем лідерства, соціальною базою, методами реформування та досягнутими результатами [17]. По-перше, обидва президенти зробили незворотний внесок у демократичну консолідацію Кореї. Десятирічне прогресивне правління закріпило нові норми та практики – від підзвітності уряду та незалежності Конституційного суду до розвитку громадянського суспільства та свободи преси, які вже не могли бути легко демонтовані наступними консервативними адміністраціями [31].

По-друге, «Політика сонячного світла» та її продовження за Но Му Хьона сформували цілісну стратегічну концепцію міжкорейських відносин, яка, попри критику та паузи, залишається базовим орієнтиром для прогресивного табору в

Кореї [19; 48]. По-третє, обидві адміністрації сприяли розширенню соціальних прав та поглибленню правового захисту вразливих груп – від трудових мігрантів до жертв авторитарних репресій [17; 36]. Кім Де Чжун діяв в умовах гострої кризи, що давала йому мандат і ресурси для болісних, але необхідних структурних перетворень. Но Му Хьон, навпаки, діяв в умовах відносної стабільності та зростання – ситуації, коли реформи вже не мали такого очевидного суспільного запиту і наштовхувались на опір консолідованих інтересів [36; 40].

Кім Де Чжун був прагматичним консенсусним гравцем – майстром компромісу, що вмів балансувати між різними силами. Но Му Хьон, навпаки, демонстрував принципову конфронтаційність – відмову від компромісів із системою, що нерідко призводила до блокади реформ, але зберігала моральну послідовність [17; 19].

Нарешті, легітимізаційні стратегії двох президентів різнилися: Кім Де Чжун легітимізував свою владу через особисту жертовну біографію та міжнародне визнання; Но Му Хьон – через безпосередній зв'язок із «новим» технологічно грамотним та громадянсько активним поколінням [17; 36]. Обидва президентства завершилися корупційними скандалами, що підважили репутацію адміністрацій [19; 37]. Проте, обидві постаті залишаються символічно значущими для корейського прогресивного руху – Кім Де Чжун як уособлення незламної боротьби за демократію, Но Му Хьон як мученик системи, яку він намагався змінити зсередини [17].

Їхня спільна спадщина – десятиліття, що перетворило Корею на зрілу ліберальну демократію з розвиненим громадянським суспільством, незалежними інститутами та культурою підзвітності влади, що стало найбільш тривалим та найбільш значущим результатом цього прогресивного десятиліття [15; 17].

3.3. Виклики та досягнення південнокорейської демократії на сучасному етапі.

Теперішні етапи розвитку демократії в Республіці Корея охоплює доволі вагомий відрізок часу, приблизно з середини 2000-х років та до сьогоднішніх днів [6; 7]. Цей період можна охарактеризувати як перехідний етап, власне від проблематики консолідації демократії аж до утворення нових викликів якості демократії, її стійкості та адаптивності в умовах змін геополітичної карти світу. Ця епоха охоплює увагу для досліджень саме з 1990-х років і до початку 2000-х, автори праць переважно звертаються до питань порівняльної демократизації, зазначається досвід інших країн, новітня наукова дискусія зосереджена на феномені демократичних відкатів, криз представництва та нових форм громадянської участі [17; 54]. В цій дискусії, Південна Корея займає провідне місце. З однієї сторони, ця країна є чи не найуспішнішим прикладом демократичного переходу в Азійському регіоні [11]. Саме ця країна менш, ніж за тридцять років змогла подолати довгий шлях від військової диктатури і звернути до поглядів лібералізму, з живим громадянським суспільством, яке готове працювати задля благополуччя держави. З іншого боку, зразковість робить досвід Південної Кореї особливо цінним матеріалом для аналізу та вивчення того, яких форм здатні набувати демократичні трансформації в умовах консолідації керуючих систем [54].

Цей розділ, значним чином, охоплює кілька міцно зв'язаних між собою блоків функціонування демократичних інститутів: їх структурні слабкості, трансформацію партійних систем, кризу представництва, стан громадянського суспільства та їх настрої, нові форми політичної участі, виклики верховенства права саме у контексті корупції та реформування прокуратури, виклики соціуму та демографії, геополітичний вимір – питання безпеки у регіоні, відносини між двома полюсами Корейського виміру, загострення регіональної конкуренції між ними [9; 11].

В Південній Кореї, конституційна система будується навколо президентського інституту з чітко окресленими термінами правління. Цей

інститут було закладено у 1987 році – як договір між вимогами опозиції та реформаторами під час авторитарних режимів правління, такі установки мають вагомий вплив на характер корейської демократії [18; 21]. В своєму дослідженні «The Perils of Presidentialism» американський дослідник Хуан Лінц, формулює загальну тезу про структурні ризики президенціалізму [44]. Він зазначає, що «переможець отримує все», тобто слабкість поточного керівника. нерівномірність механізмів контролю в країні призводить до інституційних криз [18; 44]. Значну роль відіграв корейський досвід, який демонструє специфічні форми адаптації : одноразовий термін призводить до феномену слабкості практично з перших років президенства, оскільки кожен знає про неможливість переобрання і відповідно доводиться корегувати власні стратегії та налагоджувати лояльні настрої оточення до власної персони. Корейські конституціоналісти, такі як Чі Ук Сон, зокрема, неодноразово піднімали питання необхідності у зміні Конституції, пропонувалось запровадження дворазового чотирирічного терміну або ж напівпрезидентської системи за французьким типом [18]. Надалі, дискусія про Конституційну реформу залишається без остаточної відповіді, у 2018 році президент Мун Чже Ін висунув ідеї про власне бачення конституційних реформ, що піддалось критиці через парламентські розбіжності у думках [19].

Окремої уваги заслуговує справа Пак Кин Хе, як прояв найглибшої інституційної кризи [8; 29]. Суть цієї справи закладено у тому, що було виявлено факт тривалого неформального впливу особи, яка не мала жодного стосунку до політики [8]. Чхве Сун Сіль редагувала президентські промови, керувала призначенням кадрів та використовувала свою наближеність до президентки як спосіб вимагання пожертвувань від великих корпорацій та підконтрольних фондів [8; 37]. Ця надмірна зухвалість призвела до появи масових протестів, які отримали назву «свічкові демонстрації», ці протести збирали щоденно від 1-2 мільйонів учасників [10; 12]. Таке явище тривало у листопаді - грудні 2016 року, протести були мирними, добре організованими та охоплювали усі прошарки суспільства - виходили як студенти, так і люди похилого віку. Загалом, одним із найбільш вражаючих феноменів, які привернули до себе увагу ледь не усього світу є

максимально швидко мобілізація у вуличних протестів [11]. Як і студентські руки у 1980-х роках, так і «свічкові протести» аж до масових рухів проти Пак Кин Хе у 2016-2017 продемонстрували усім, що корейське суспільство є добре злагодженим, здатне до мирного висловлювання думок задля відновлення демократичних норм [10; 11]. Пол Чан у своїй монографії «Protest Dialectics» аналізує цю традицію не як елемент революційних настроїв серед суспільства, а саме як інтегровану функцію корейської системи демократії, яка є специфічною формою позаінституційної звітності влади перед народом, що якраз таки компенсує слабкість формальних механізмів контролю [11].

Критичну роль у процесах демократизації Республіки Корея відіграли цілі мережі громадських організацій, які й надалі продовжують залишатись важливим елементом у системі підзвітності. Існують такі організації як People's Solidarity for Participatory Democracy – Народна солідарність за партиципаторну демократію та Коаліція громадян за економічну справедливість [13; 15]. Ці організації на постійній основі ведуть моніторинг корупції, діяльності парламенту та корпоративного управління, нерідко стають ініціаторами судових позовів та проводять парламентські розслідування [15]. Сама ж корупція у Південній Кореї має певну специфіку структури, що відрізняє її від корупції в багатьох інших країнах, що розвиваються. Зокрема, йдеться про системні відносини взаємозалежності капіталу (чеболі) та політичною владою – взаємовідносини, що формувались протягом десятиліть і глибоко вкорінені в саму модель корейського економічного розвитку [31]. Ця взаємозалежність сформована незалежно від того, яка партія на даний момент є при владі, саме тому практично кожен президент після демократизації з 1987 року стикається з кримінальними переслідуваннями після завершення термінів правління: Ро Де У та Чон Ду Хван (засуджені у 1995 - 1996 роках), Но Му Хьон (загинув під час слідства), Лі Мьон Бак (засуджений у 2018 році), Пак Кин Хе (засуджена у 2017 році) [19; 37]. Незважаючи на постійні корупційні схеми у політиці, корейська держава змогла поступово навчитись реформувати більш розгалужену боротьбу з корупцією. Ключовими елементами цієї боротьби є Закон Кім Ян Чжон (офіційна назва - Закон про заборону

отримання, прохання та надання хабарів), введений у силу в 2015 році [19]. Це один із найбільш значимих антикорупційних актів за усю історію незалежної Південної Кореї та протягом останніх десятиліть, який встановив кримінальну відповідальність за отримання подарунків та послуг, вартість яких у сумі перевищує встановлений поріг [31]. Цей закон поширюється, перш за все, на державних службовців, на журналістів і навіть працівників у сфері освіти, що викликало певну полеміку, але загалом оцінюється як позитивний крок у напрямку нормалізації ділової культури та відносин [19; 31]. Існує незалежний орган, що отримує скарги на корупцію та проводить розслідування — Національна антикорупційна та правозахисна комісія [19]. У 2021 році було засновано Корпус з розслідування корупції серед осіб, що займають високі посади — корпус має на меті проводити розслідування корупційних справ за участі високопосадовців, суддів та прокурорів. Однак, незважаючи на ці кроки, Індекс сприйняття корупції фіксує повільний темп покращення ситуації, хоча прогрес все ж таки є, але країна все ще не досягла рівня «найбільш чистих демократій» [52].

Однією з основних проблем є те, що Південна Корея фіксує один із найнижчих коефіцієнтів народжуваності у світі, у 2023 році він опускається до позначки 0, 72 дитини на одну жінку, що є світовим антирекордом [51; 52]. З однієї сторони, цим можна відзначити позитивні зміни у гендерних установках, якщо раніше жінка мала народжувати та займатись побутом, сучасні кореянки все частіше звертають увагу саме на рівень освіти та кар'єрний ріст. З іншої, спостерігається тенденція до старіння нації, поглиблюється нерівність між поколінням, підривається фінансова стійкість системи і спостерігається наростання напруги між електоратом та молодшим поколінням [52]. Науковці Ду Хо Чо та Ін Дже Лі аналізують цей феномен і дали йому назву «самопо» — покоління, яке свідомо відмовляється від трьох речей (кохання, шлюбу та дітей), а пізніше цей термін розширюється до 5-7 речей (власне житло, робота, мрії та стосунки) [11; 26]. Це покоління, яке зростало в умовах конкуренції в сфері освіти та перегрітого ринку нерухомості, що породжує специфічні форми соціального та політичного відчуження [11].

Існує також хронічна небезпекова напруга серед населення, спричинена ворожими настроями зі сторони КНДР, що продовжує справляти певний обмежувальний вплив на повноту демократії в Республіці Корея [35; 47]. Закон про національну безпеку, незважаючи на спроби реформувань, залишається та використовується [47]. Розміщення американської протиракетної системи THAAD у 2016–2017 роках спровокувало масштабну економічну «покарання» з боку Китаю – бойкот корейських товарів, обмеження туризму та тиск на корейські компанії, що діють на китайському ринку [48]. Ця криза виявила глибинне протиріччя: Корея є союзником США у сфері безпеки, але водночас Китай є її найбільшим торговельним партнером [27; 48]. Управління цим протиріччям залишається одним із центральних викликів корейської зовнішньої та внутрішньої політики [21; 35]. Найбільш драматичним та безпрецедентним прикладом демократичної стійкості та вразливості одночасно стали події грудня 2024 року. Президент Юн Сок Йоль 3 грудня 2024 року несподівано оголосив воєнний стан, посиляючись на «антидержавні сили», що нібито контролюють парламент. Це перше введення воєнного стану в Кореї з 1980 року до часів генерала Чон Ду Хвана – це стало шоком для корейського суспільства та міжнародної спільноти [24; 30].

Проте реакція демократичних інститутів виявилась швидкою та рішучою. Парламент у надзвичайному засіданні тієї ж ночі більшістю голосів відхилив декларацію воєнного стану, що відповідно до конституції зобов'язало президента скасувати її [31]. Воєнний стан тривав менше шести годин. У грудні 2024 року парламент проголосував за імпічмент Юн Сок Йоля, а Конституційний суд у квітні 2025 року підтвердив імпічмент.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження, що присвячене особливостям демократичних трансформацій Південної Кореї у 1950-х рр. – до поч. ХХІ ст. можна зробити низку узагальнень, які відображають суть та закономірності еволюції демократичного руху в Республіці Корея, котра пройшла шлях від авторитарних режимів до консолідованої ліберальної демократії.

Аналіз стану наукової розробки проблеми свідчить про багатовекторну політику та міждисциплінарність сучасної історіографії саме по питаннях корейської демократії. Щодо західних дослідників, варто відзначити праці Г. Гендерсона, Б. Камінгса, Л. Даймонда, з японських відзначились Харукі Вада, Кімура Кан. Не оминули дослідження Південної Кореї і польську історіографію, сюди включаємо М. Бурдельського та В. Дзяка. Особливу увагу залишаємо звичайно ж самим корейським науковцям – Чхве Чан Джіпу та Джоан Е.Чо, праці яких дали змогу закласти основи різноманітних концептуальних підходів до вивчення феномену корейського демократичного транзиту. З дослідження вдалось встановити, що сучасна наукова думка відходить від уявлень про процеси демократії як про побічний продукт економічного зростання країн. Дедалі більше прослідковується думка, що демократизація – це результат боротьби саме громадянського суспільства, а не тиску на нього. Водночас, простежуються певні прогалини у сучасній українській історіографії, яка значним чином відслідковує лише військово-стратегічний вимір корейського питання, включно з політикою КНДР, залишаючи поза увагою динаміку боротьби за громадянські права та свободи.

Охарактеризована джерельна база дала змогу підтвердити достатність для комплексних наукових досліджень, зокрема це є нормативно-правові акти Республіки Корея. Конституції 1948, 1960 та 1987 років стали вирішальними для аналізу еволюції конституційного устрою Південної Кореї. Особливо цінними стали матеріали Центральної виборчої комісії Республіки Корея, з яких було почерпнуто інформацію про ключові етапи демократичного транзиту. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 195 від 1948 року, суміжні міжнародні правові

акти окреслили зовнішню політику формування корейської державності. Необхідну доказовість для заявленого наукового дослідження мали матеріали з державних органів та так звані «Білі книги» окремих міністерств, також дозволили уникати суб'єктивізму щодо оцінювання складних історичних процесів. Застосована методологічна база поєднала різні методи вивчення історії: історико-генетичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, методи історичної періодизації та герменевтичного підходу. Саме застосування цих методів, забезпечило якісний аналіз трансформаційних процесів у їхній динаміці та встановлення взаємодіючих факторів з конкретними геополітичними умовами. Принцип історизму, що був покладений в основу методологічного дослідження, дозволив розглянути кожен аспект демократизації як логічний результат попереднього.

Дослідження політичного курсу першого президента незалежної Республіки Корея – Лі Сін Мана переконливо доводить, що трансформування його періоду правління від «керованої демократії» до диктаторського устрою була не просто випадковим збігом обставин, а спричинено конкретними політичними умовами і стало системою. Використання інституції насилля по відношенню до народу («Пусанський інцидент, 1952 рік), маніпуляції щодо правових норм («поправка округлень в голосуванні», 1954 рік), ідеологічні доктрини («Ільмін чуї»), репресивне законодавство (Закон про національну безпеку) – весь цей ряд рішень його діяльності призвів до відповідного результату, до занепаду державності. Все дійшло до такої міри, що навіть освіта стала інструментом легалізації авторитарного режиму, налаштовуючи майбутнє покоління, як пасивних виконавців, а не діючих і критично мислячих громадян, що уповільнювало процес демократизації.

Наступна епоха Пак Чжон Хі мала дещо суперечливий характер. З однієї сторони, продовжено було політику жорстокого авторитаризму, з іншої спостерігається економічне піднесення південнокорейської економіки. Військовий переворот 16 травня 1961 року стає інструментом для переходу країни до держави розвитку, де авторитарна легітимність Пака замінена на суспільну

згоду щодо пріоритетності економічного зростання («Корейське економічне диво»). Поряд з цим існувало Корейське центральне розвідувальне управління – інститут внутрішнього контролю, де застосовано придушення суспільних рухів, цензуру та обмеження діяльності профспілок. Крапкою в цьому питанні стає повстання у Кванджу, 1980 рік, де опозиція піднімається на новий високий рівень. Згідно з результатами дослідження можна визначити, що опозиційний рух Республіки Корея пройшов складний еволюційний шлях: від переважно парламентської боротьби через Нову Демократичну партію до формування широкого народного фронту, де об'єдналось студентство, робітники, інтелігенція та релігія. Загибель студента Кім Кьон Сук під час інциденту, придушення повстання у Кванджу сформували політичну корейську культуру спротиву режиму. Конституційна реформа у 1987 році стала фундаментальним здобутком тривалої боротьби корейського суспільства і кульмінацією Червневого повстання. Президентство Ро Де У стало, по суті, «перехідним буфером», який дозволив корейському суспільству адаптуватись до демократичних інститутів без радикальних потрясінь. Попри те, що Ро Де У сам був військовим, але він передав владу Кім Йон Саму у 1993 році мирним шляхом. «Північна політика» його адміністрації, використання Олімпійських ігор у 1988 році стають платформами для міжнародного визнання Південної Кореї у геополітиці.

Щодо президентства Кім Де Чжуна та Но Му Хьона, було утворено одне єдине прогресивне десятиліття, що закріпило ліберальні цінності і завершило процес консолідації демократії. Кім Де Чжун – перший і єдиний кореець з Нобелівською премією миру, засновник Національної комісії з прав людини, було встановлено неофіційний мораторій на виконання смертних вироків та ініціював утворення Міністерства гендерної рівності. Но Му Хьон продовжив його шлях, зміцнивши Конституційний суд, розпочав реформу прокурорської діяльності, прийняв нове міграційне законодавство. Попри певні відмінності у лідерстві обох президентів, вони змогли закріпити культуру підзвітності влади та звітності перед законодавством своєї країни. Підвівши підсумки, варто зазначити, що усі охоплені питання дозволяють сформулювати певний концептуальний висновок

про феномен стиснутої демократії у Південній Кореї: за надзвичайно короткий час, Південна Корея змогла пройти довгий шлях від спустошеної країни, від аграрної провінції – до однієї з провідних держав ліберально-демократичного виміру, поєднуючи це з економічним проривом. На відміну від більшості західних держав, в яких на формування демократичних інститутів пішли століття, ще й в умовах відносної зовнішньої безпеки, корейці виборювали своє право на демократію в надзвичайно важких умовах. Республіка Корея тоді і досі має під боком загрозу у вигляді сусіда з Півночі – КНДР, де їх риторика значним чином відрізняється від Півдня, в умовах мілітаризації, в часи колосального соціального розшарування корейського суспільства та на ґрунті конфуціанства, що не відзначається традиціями парламентаризму. Саме ця унікальність, робить корейський досвід цінним орієнтиром для держав, що перебувають в стані економічного транзиту, сюди включаємо і Україну, яка перебуває в максимально наближених умовах, виборює власне право на існування у збройному протистоянні з сусідом – агресором.

Таким чином, досвід Республіки Корея переконливо доводить, що демократія не є автоматичним наслідком економічного зростання чи не з'являється сама по собі. Це результат тривалої, жертвової та спланованої боротьби з чіткою стратегією, насамперед з сильним суспільством – здатним об'єднатись для спротиву зовнішнім і внутрішнім ворогам заради спільного майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк Л. та ін. Цифрова економіка: вплив ІКТ на людський капітал: монографія / за ред. Антонюк Л., Ільницького Д. Київ: КНЕУ, 2021. 337 с.
2. Корея, Республіка Корея. Енциклопедія Сучасної України. Київ: НАН України, 2014. С. 78.
3. Мороз В. М. Україна та Республіка Корея: підсумки 20-річної співпраці та нові горизонти. Київ: МЗС України, 2017. 317 с.
4. Петько С. М. Роль освіти, інновацій та ІКТ у побудові цифрової економіки Республіки Корея. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 2 (2). С. 35-42.
5. Рубель В. А. Новітня історія країн Азії та Африки: навч. посібник. Львів: Афіша, 2003. 430 с.
6. Antoszewski A., Herbut R. *Demokracje zachodnioeuropejskie: analiza porównawcza*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2006. 348 s.
7. Bermeo N. On democratic backsliding. *Journal of Democracy*. 2016. Vol. 27, No. 1. P. 5–19.
8. Buzo A. *The Making of Modern Korea*. London : Routledge, 2002. 244 p.
9. Burdelski M., Dziak W. J. *Korea – szanse i zagrożenia*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2003. 142 s.
10. Chang P. Y. *Candlelight Protests in South Korea: The Legacies of Authoritarianism and Democratization. SSRN Working Paper*. 2018.
11. Chang P. Y. *Protest Dialectics: State Repression and South Korea's Democracy Movement, 1970–1979*. Stanford : Stanford University Press, 2015. 328 p.
12. Cheong Y., Haggard S. Political polarization in Korea. *Democratization*. 2023. Vol. 30, No. 7. P. 1215–1239.

13. Cho H. Candlelight for Our Country's Right Name: A Confucian Interpretation of South Korea's Candlelight Revolution. *Religions*. 2018. Vol. 9, No. 11. Art. 330.
14. Cho J. E. Seeds of Mobilization: The Authoritarian Roots of South Korea's Democracy. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2024. 276 p.
15. Cho Y. Contentious Civil Society and Democratic Resilience in South Korea. *Global Asia*. 2024. Vol. 19, No. 1.
16. Chodubski A. Wstęp do badań politologicznych. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2012. 232 s.
17. Choi J.-J. Democracy After Democratization: The Korean Experience. Stanford: Walter H. Shorenstein Asia-Pacific Research Center, 2012. 219 p.
18. Constitution of the Republic of Korea. Adopted July 17, 1948. URL: <https://constituteproject.org>
19. Cumings B. Korea's Place in the Sun: A Modern History. New York: W. W. Norton & Company, 2005.
20. Diamond L., Kim B.-K. Consolidating Democracy in South Korea. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2000. 282 p.
21. Diamond L., Shin D. C. Institutional Reform and Democratic Consolidation in Korea. Stanford : Hoover Institution Press, 2000. 280 p.
22. Dziak W. J., Jelonek A. W. et al. Azja Wschodnia na przełomie XX i XXI wieku. Przemiany polityczne i społeczne. Studia i szkice. Warszawa: ISP PAN, 2004. 384 s.
23. Dziak W. J., Strnad G. Republika Korei. Zarys ewolucji systemu politycznego. Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN, 2011. 292 s.
24. Engel S. Making Sense of South Korea's Senseless Martial Law Declaration. *Asia-Pacific Journal: Japan Focus*. 2024. Vol. 22, No. 12.
25. Fleckenstein T., Lee S. C. What has Happened to the Poster Child: Is South Korean Democracy Backsliding? *Journal of Contemporary Asia*. 2026. DOI: 10.1080/00472336.2026.2650155.

26. Gawlikowski K. Azja Wschodnia na przełomie XX i XXI wieku. Tom 1: Przemiany polityczne i społeczne. Warszawa : Wydawnictwo Trio – ISP PAN, 2004. 462 s.
27. Gawlikowski K. Azja Wschodnia na przełomie XX i XXI wieku. Tom 2: Stosunki międzynarodowe i gospodarcze. Warszawa: Wydawnictwo Trio – ISP PAN, 2004. 398 s.
28. Gawlikowski K., Potocka E. Korea: Doświadczenia i perspektywy. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2002. 284 s.
29. Han S. *Democracy at a crossroads: polarization, authoritarian echoes, and the struggle for legitimacy in South Korea. Democratization*. 2025. DOI: 10.1080/13510347.2025.2529360.
30. Han S. Martial law, democratic erosion, and democratic resilience in South Korea. *Politics, Groups, and Identities*. 2026. DOI: 10.1177/20578911251369983.
31. Henderson G. Korea: The Politics of the Vortex. Cambridge: Harvard University Press, 1968. 479 p.
32. Heo U. Economic inequality and deepening ideological polarization in South Korea after 2010. *Asian Politics & Policy*. 2023. DOI: 10.1111/aspp.12717.
33. Huntington S. The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century. Norman : University of Oklahoma Press, 1991. 366 p.
34. Hwang J., Willis N. Protest by candlelight: A comparative analysis of candlelight vigils in South Korea. *Journal of Civil Society*. 2020. Vol. 16, No. 3.
35. Im H. B. Faltering Democratic Consolidation in South Korea: Democracy at the End of the Three Kims Era. *Democracy in East Asia*. Springer, 2011.
36. Kim D.-J. Inaugural Address: The Government of the People. Seoul, February 25, 1998. URL: <https://www.kimdjlibrary.or.kr>

37. Kim N. The Occult of Personality: Korea's Candlelight Protests and the Impeachment of Park Geun-hye. *The Journal of Asian Studies*. 2017. Vol. 76, No. 4.
38. Kim S. Civil Society in South Korea: From Grand Democracy Movements to Petty Interest Groups? *Journal of Northeast Asian Studies*. 1996. Vol. 15, No. 2. P. 81–97.
39. Kim S. State and Civil Society in South Korea's Democratic Consolidation: Is the Battle Really Over? *Asian Survey*. 1997. Vol. 37, No. 12.
40. Kim S. The Political Origins of South Korea's Economic Crisis: Is Democratization to Blame? *Democratization*. 2000. Vol. 7, No. 4.
41. Kimura K. The Burden of the Past: Problems of Historical Perception in Japan-Korea Relations. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2019. 256 p.
42. Lee N. The Making of Minjung: Democracy and the Politics of Representation in South Korea. Ithaca: Cornell University Press, 2007. 349 p.
43. Levitsky S., Ziblatt D. How Democracies Die. Danvers: Crown Publishers, 2018. 320 p.
44. Linz J. J. The Perils of Presidentialism. *Journal of Democracy*. 1990. Vol. 1, No. 1. P. 51–69.
45. Michałek K. Demokratyzacja systemów politycznych Azji Wschodniej. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2004. 312 s.
46. National Election Commission of the Republic of Korea. Electoral Statistics. URL: <https://www.nec.go.kr>
47. National Security Law of the Republic of Korea. Adopted December 1, 1948. URL: <https://www.law.go.kr>
48. Oberdorfer D., Carlin R. The Two Koreas: A Contemporary History. New York: Basic Books, 2014. 521 p.
49. Park J. H. Democratic Resilience and Vulnerability in South Korea. *Pacific Affairs*. 2025.

50. Pietrewicz O. Krewetka między wielorybami. Półwysep Koreański w polityce mocarstw. Warszawa: Wydawnictwo Asian Century, 2016. 300 s.
51. Rurarz J. P. Historia Korei. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog, 2009. 552 s.
52. Seth M. J. A Concise History of Modern Korea. Lanham : Rowman & Littlefield Publishers, 2011. 296 p.
53. Seth M. J. A History of Korea: From Antiquity to the Present. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2011. 448 p.
54. Shin G.-W., Izatt H. South Korea's Democracy in Crisis. Stanford: Stanford University Press, 2022. 312 p
55. Statistics Korea. Official Statistical Data. URL: <https://www.kostat.go.kr>
56. UN General Assembly. Resolution 195 (III). December 12, 1948. URL: [https://undocs.org/A/RES/195\(III\)](https://undocs.org/A/RES/195(III))
57. Włodarski J., Zeidler K., Burdelski M. (red.). Korea w oczach Polaków. Państwo – społeczeństwo – kultura. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2012. 396 s.
58. 2023 White Paper on Korean Unification / Ministry of Unification, Republic of Korea. Seoul, 2023. 182 p. URL: <https://www.unikorea.go.kr> (accessed: 30.05.2026).
59. Zięba R. Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008. 392 s.